

Nr. 62
augustus-september
2011

Nieuwsbrief van het STEUNPUNT
INDUSTRIEEL en WETENSCHAPPELIJK
ERFGOED vzw

ISSN 1379-0420

Sfeerbeeld Studiedag Izegem 27 mei 2011. Foto: P. Viaene

Bedreigde collectie Drukkerij Strobbe Izegem. Foto: P. Viaene

Secretariaat: SIWE vzw - Kluisdelle 12, 3010 Kessel-Lo. Tel.: 016.584342
 e-mail: info@siwe.be Website: www.siwe.be Verschijnt tweemaandelijks.
 Verantwoordelijke uitgever: Patrick Viaene – Land van Waaslaan 156 – 9040 Gent.
 Redactie: P. Viaene, m.m.v.: K. De Windt, R. Engels en K. Haustraete
 Eindredactie: het SIWE-team / Vormgeving: Alex Baerts / Druk: Theo Veugelen, Lubbeek
 Afgiftekantoor: 3360 Bierbeek – erkenningsnr.: P209286 – PB nummer: BC1608

VOORWOORD

De zomer is nog een tijdje aan het uitlopen, maar we stellen u alvast een nieuwe aflevering voor van onze Nieuwsbrief. Indien u om één of andere reden een voorbij SIWE-activiteit miste, dan krijgt u in wat volgt de kans om er meer over te lezen. Ook kondigen we een aantal belangrijke nieuwe activiteiten aan, waaronder de SIWE studiedag van 7 oktober 2011 over beleid en beheer van industrieel en wetenschappelijk erfgoed in Vlaanderen.

December is nog een heel eind weg, maar we zijn blij u ook de SIWE-studiedag 'Academisch Wetenschappelijk Erfgoed' aan te mogen kondigen. Deze keer zullen in het bijzonder aspecten van het wetenschappelijk erfgoed van de Brusselse universiteiten en de problematiek van de ontsluiting wordt belicht. Daarnaast biedt SIWE de gelegenheid om u in een minder formele sfeer deel te nemen aan geleide bezoeken en uitstappen. Maar ook dan staan erfgoed en erfgoed-netwerking met collega's en organisaties uit ons werkveld centraal. Dat is ook de ervaring uit onze laatst afgelegde site bezoeken.

Merk op de cover naast "Redactieadres" dat intussen (sedert eind juni 2011) het SIWE-kantoor is verhuisd. De bouwwerken rond de Molens Van Orshoven, de in het vooruitzicht gestelde verbouwing van dit historisch (en gelukkig beschermd) gebouwencomplex en een huuropzeg leidden tot de onvermijdelijke verhuis van ons kantoor. De laatste maanden huisde het SIWE-kantoor in het voorgebouw, maar ook daar nam de hinder door de bouwwerken (letterlijk naast de molens) gaandeweg toe. We bleven in ieder geval zolang we konden in de ons vertrouwde Molens van Orshoven. De kuismolen kan tijdens de liquidatie van de SIWE-collectie (zie hierover o.m. SIWE-Nieuwsbrief 60, p. 2-3) onder strikte voorwaarden door SIWE in gebruik blijven. Intussen werden met succes reeds heel wat stukken door de zorgen van het SIWE-bestuur geschonken aan diverse collectiebeherende instanties in Vlaanderen. In de komende maanden wordt hier uiteraard verder werk van gemaakt door vrijwillige leden en bestuurders.

Suggesties van onze lezers in verband met nieuwe SIWE-activiteiten, opgave van IWE-erfgoednieuws, boeiende nieuwe publicaties over industrieel erfgoed: dit alles is steeds welkom op info@siwe.be en wordt ten zeerste gewaardeerd. Ik wens u in naam van SIWE veel leesgenot !

Patrick VIAENE
voorzitter SIWE vzw

VERSLAG VAN EEN AANTAL RECENTE SIWE-ACTIVITEITEN

DE SIWE-OMGEVINGSANALYSE INDUSTRIEEL EN WETENSCHAPPELIJK ERFGOED BLIJFT RAADPLEEGBAAR Ter herinnering

SIWE bouwde een uitgebreide database uit omtrent het werkveld van het industrieel en wetenschappelijk erfgoed in Vlaanderen en Brussel. In 2010 werd dit bestand grondig geactualiseerd.

Uit de verzamelde gegevens en de ervaring met het werkveld werd een "SWOT-analyse" opgemaakt (die sterkten en zwakten, kansen en bedreigingen in de sector omschrijft) en op basis waarvan de noden en behoeften van de IWE-sector konden worden afgeleid. Op basis daarvan zal SIWE gerichte acties ondernemen in 2011. De depotproblematiek en het (gebrek aan) beleid omtrent het behoud, de instandhouding en de ontsluiting van dit erfgoed zullen prioritair aan bod komen. Alle suggesties in verband met de acties die wij hieromtrent willen organiseren zijn intussen welkom.

Zie op www.siwe.be onder Publicaties→Uitgaves of rechtstreeks op www.siwe.be/file/uitgave/Omgevingsanalyse.pdf.

Dinsdag 26 april en 3 mei 2011: CURSUS INDUSTRIEEL ERFGOED VORMINGSPLUS OOST-BRABANT

In opdracht van Vormingplus Oost-Brabant doceerden Patrick Viaene en Alex Baerts van SIWE een introductie cursus omtrent industrieel erfgoed. De hoofdvragen waarop gepoogd werd een antwoord te geven waren: wat is industrieel erfgoed? (definiëring) / welke plaats en betekenis heeft dit patrimonium in onze cultuur? (situering en ontwikkeling) / wat en hoe kan behouden worden? (selectie en criteria) / hoe presenteert je dit erfgoed naar het grote publiek? (publiekswerking) / waar kunnen vrijwilligers in de sector industrieel erfgoed terecht? (zelf bijdragen tot de herwaarderingsbeweging). Op deze en andere vragen werden (gezien de tijdsdruk!) kernachtige antwoorden geformuleerd. Dit gebeurde vooral door het belichten van voorbeelden uit de praktijk. De opkomst op een dergelijke activiteit is steeds beperkt, maar we slaagden er toch in om aan een aantal mensen de "microbe" van de passie voor het industrieel erfgoed door te geven!

Zondag 1 mei 2011: ERFGOEDDAG MET SIWE-PROGRAMMA TE LEUVEN OMTRENT HET THEMA 'ARMOE TROEF'

SIWE voorzag voor de Erfgoeddag 2011 een speciaal programma, bestaande uit twee voordrachten in het Leuvense stadhuis door **Patrick Viaene**, getiteld "*Recht op wonen vroeger en nu*" en (aansluitend op de voordrachten) twee fietstochten o.l.v. SIWE-bestuurder en architect **Robin Engels**. Thema: "*Sociaal Wonen vroeger en nu te Leuven*".

Robin Engels geeft uitleg in een van de bezochte beluiken Foto A.B.

Na het brede verhaal van de woonproblematiek (in het industrieel en postindustrieel tijdperk), toegelicht tijdens de voordrachten, werd overgegaan tot een verkenning per fiets van diverse concrete voorbeelden daarvan in Leuven: relicten van proletarische wooncultuur zoals gangen, huisvesting gerealiseerd door het "Bureel van Weldadigheid", tuinwijken en sociale woningbouw uit het interbellum, de naoorlogse jaren en van vandaag. Er ging veel tijd in opzoekwerk in bibliotheken en archieven, alsook in het uitstippelen van een route die binnen het tijdsbestek van ruim twee uur kon afgelegd worden.

Wij danken in het bijzonder de heer **Frans Dumont**, die als actief en trouw lid van SIWE de deelnemers op voortreffelijke manier rondleidde doorheen de wijk Casablanca. Via zijn intensieve voorbereiding kwam hij tal van weinig bekende informatie te weten, zowel over de geschiedenis als over de toekomstperspectieven (renovatie, sloop van bepaalde delen) van de wijk. De tocht eindigde in een aangepast kader, namelijk de cafetaria van het Wijkbureau Sint-Maartensdal, in de schaduw van de "sociale hoogbouw" van Renaat Braem, waarover in het stadhuis een interessante tentoonstelling liep.

Frans Dumont geeft uitleg in de wijk Casablanca Foto A.B.

Het is de bedoeling om de essentie van het verhaal, naar voren gebracht door de diverse sprekers tijdens deze activiteit, te publiceren in een volgende SIWE-publicatie.

Donderdag 12 mei 2011: GEÏLLUSTREERDE VOORDRACHT “HET RODE OEUVRE VAN FERDINAND DIERKENS”

In samenwerking met het Masereelfonds en het Vermeylefonds bracht SIWE een avondvullende lezing over het leven en werk van architect **Ferdinand Dierkens (1856-1936)**. Hij was de ontwerper van talrijke gebouwen voor de Gentse socialistische beweging, onder meer het “Feestlokaal van Vooruit”, waarvan de bouw precies een eeuw geleden werd aangevat. De realisaties van Dierkens ademen het grote enthousiasme uit van de jonge sociale beweging. Ze illustreren tegelijk ook hoe de socialistische beweging er niet in slaagde een eigen vormentaal te ontwikkelen, maar hoe er eerder achterna gehinkt werd op de nieuwe trend van de Art Nouveau. Het waren de pompeuze burgerlijke bouwstijlen, die nagebootst werden. Plaats van de druk bijgewoonde voordracht was het Gentse “Geuzenhuis” aan de Kantienberg. De intensieve vragenronde tijdens en na de voordracht ging in op de complexe relatie tussen bouwen en ideologie, tussen architectuur en politiek. De integrale tekst van de voordracht wordt gepubliceerd in een volgende aflevering van het SIWE-Magazine.

Zaterdag 14 mei 2011: STUDIEUITSTAP “INDUSTRIEEL ERFGOED IN BERGEN-OP-ZOOM”

Op zaterdag 14 mei 2011 bracht SIWE een bezoek aan diverse industrieel erfgoedrelicten in Bergen-op-Zoom. Deze Noord-Brabantse stad is gelegen op 35 km ten noorden van Antwerpen. Een plaatselijke werkgroep (SIEB of ‘Stichting Industrieel Erfgoed Bergen op Stoom’) publiceerde in 2009 een omvangrijk boekwerk over het industrieel verleden en erfgoed van deze kleine stad, getiteld “**Bergen op Stoom**”. Eén der auteurs, tevens voorzitter van SEB, de heer **Toon Franken**, lichtte de ontstaansgeschiedenis en de werking van de stichting toe. Het boek kende een overdonderend succes (1750 exemplaren werden verkocht op enkele maanden tijd) en kreeg in 2010 een tweede druk.

De presentatie vond plaats in de afdeling “industrieel verleden” van het Museum Markiezenhof. Via twee prachtige schaalmodellen van Bergen-op-Zoom (één met de stad circa 1700 en één model van de stad circa 1900) werd op een intelligente manier in woord en beeld de ontwikkeling van de stad en haar industrieel verleden belicht.

Binnenplein Markiezenhof Foto A.B.

Kasper Gort, fysisch geograaf en betrokken bij diverse restauratieprojecten van industriële monumenten en landschappen, leidde het SIWE-gezelschap met zeer veel verve rond doorheen Bergen-op-Zoom en zijn industriële relicten: een pre-industriële brouwerij in de Lievevrouwstraat, de loop van de Grebbe (een oud riolenstelsel) aan de Gevangenenpoort, het Spuihuis en de oude haven, met onder meer bezoek aan een tot kinderspeelplaats omgevormde suikerfabriek (Zuidhaven).

Aan de enige bewaarde getijdenmolen van Nederland, zie foto A.B., gebouwd in de vroege 16de eeuw, werden we onthaald door de eigenaar-restaurateur, de heer **Hans Smeenk** (Cauwenbergh Bureau). Met veel zorg werden, laag na laag, de verschillende bouwfases van de molen ‘uitgegraven’ en bestudeerd. De bovenbouw van de molen wordt benut als woning en kantoor door de eigenaar. Op het gelijkvloers komt weldra een commerciële of culturele functie.

Via de restanten van ‘Koninklijke Nedalco (Zuid-Nederlandsche Melasse-Spiritusfabriek)’ bereikten we de voormalige Suikerfabriek Zeeland (1921), heden in reconversie als koopcentrum. “Het karakteristieke industrieel karakter van dit enorme, bakstenen complex wordt behouden”, verzekert Hans Smeenk, van zeer nabij betrokken bij de ombouwwerken, samen met het architectuurbureau Prent. Een ander belangrijk relict van de plaatselijke suikernijverheid is de nabijgelegen opslagplaats van de “Coöperatieve Beetwortel Suikerfabriek”, heden nog steeds gebruikt door deze sector, nl. door het IRS (Instituut voor Rationele Suikerproductie).

Hoogtepunt (ook letterlijk!) van de bezokedag was de verkenning van de historische watertoren uit 1899 naast de Kennedybrug. De watertoren, waarvan de restauratiewerken aan de buitenkant pas werden opgestart, wordt reeds enkele jaren bewoond door **Marius Dielemans**, kunstenaar, ontwerper en vormgever. Zelf noemt hij zich “maker”. Deze creatieve watertorenbewoner bracht op onnavolgbare wijze de groep bezoekers in vervoering over zijn originele woonbiotoop, die hij in fases eigenhandig uitbouwt en inricht. Hierbij wordt de structuur van het beschermde monument niet aangetast, maar integendeel ten volle gevaloriseerd. Voor wie geen last had van hoogtevrees of claustrofobie was het bezoek binnenin de metalen, geklonken bovenstructuur (een waterreservoir met capaciteit van 300 kubieke meter) en langs het omringende muurwerk een unieke ervaring. Ondertussen kon een ander deel van de groep genieten van een unieke 3-D virtuele presentatie over het renovatieproject en van een muzikale demonstratie met door de bewoner zelf geconstrueerde luidsprekers: een tijdloze ervaring en een orgelpunt van de uitstap, waarover daarna nog lang werd nagepraat bij een drankje!

SIWE dankt al degenen die bijdroegen tot het succes van deze uitstap, inclusief Marc Van der Steen (Bergen op Stoom) en Tom Van Eekelen (Gemeente Bergen-op-Zoom).

Conclusie: Eens te meer bewijzen onze noorderburen hun grote zorg omtrent niet erg talrijke maar meestal professioneel behouden industrieel erfgoed-relicten. De uitstap naar het “nabije buitenland” toonde ook aan dat geen verre reizen nodig zijn om fraaie voorbeelden te ontdekken van ‘good practices’ omtrent industrieel erfgoed.

Zaterdag 21 mei 2011: SIWE PRESENT OP 100 JAAR KVLV

Op 21 mei 2011 werd “100 jaar KVLV” gevierd. Als enige man tussen 17.000 feestvierende KVLV-leden (KVLV is de voormalige “**Boerinnenbond**” of het “**Katholiek Vormingswerk Landelijke Vrouwen**”, nu “**Vrouwen met Vaart**”), was het moeilijk om deze uitbundige vrouwen te boeien met een “saai verhaal” over feiten die 100 jaar geleden gebeurden in vreemde landen. Gelukkig was er in Leuven een muis in een brood gevonden, juist zoals het Stadslaboratorium in 1979 had vastgesteld. Uit de foto’s bleek dat het diertje mooi gesneden was. Een ander exemplaar dat sinds een 30tal jaar in alcohol bewaard werd nadat het in een fles melk ontdekt werd (kwaad opzet?), had ook veel succes. CAG (Centrum Agrarische Geschiedenis) had prachtig geïllustreerde verklarende teksten (ontstaan in samenwerking met SIWE) opgehangen.

Enkele typische controle instrumenten (densitometer, brekingsindex microscoop, kleurreactie) uit de SIWE-collectie illustreerden de opsporings-technieken, die worden toegepast bij het opsporen van de vervalsing door toevoegen van water aan melk, zetmeel in melkpoeder, sulfieten aan gemalen vlees... (K.H.)

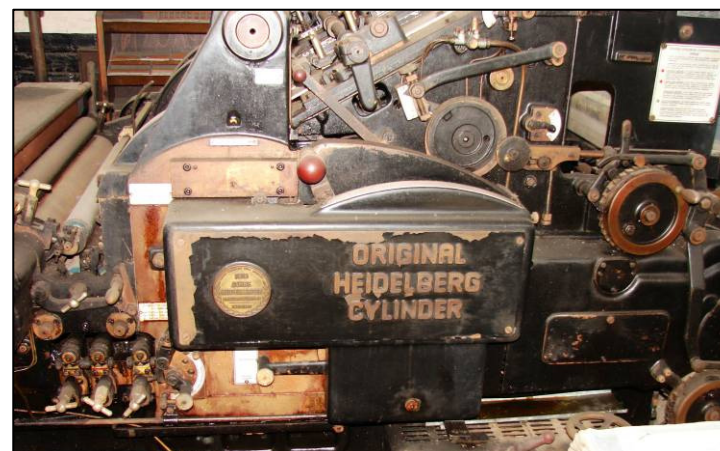
Vrijdag 27 mei 2011: IZEGEM SIWE-STUDIEDAG “EEN PLEK VOOR INDUSTRIEEL ERFGOED: OMTRENT DEPOTBELEID EN –PROBLEMATIEK IN VLAANDEREN”

Vertrekpunt en aanleiding van deze studiedag is de dringende nood aan een depotbeleid in Vlaanderen voor een optimaal (aangepast en duurzaam) behoud van industrieel (en wetenschappelijk) erfgoed. Uit de “Omgevingsanalyse Industrieel erfgoed in Vlaanderen” (2010-2011), gemaakt door SIWE, blijkt immers dat de deze nood prioritair is. Daarom organiseerde SIWE omtrent deze problematiek op vrijdag 27 mei jl. in Izegem een volledige studiedag in het Nationaal Borstelmuseum, Schoeiselmuseum en Drukkerijmuseum Strobbe.

Na het onthaal van de deelnemers in het Nationaal Borstelmuseum (Baron de Pélichystraat 3 te Izegem) verwelkomde burgemeester Gerda Mylle het publiek. SIWE-voorzitter Patrick Viaene situeerde deze studiedag tegenover de werking van SIWE en de ruimere depotproblematiek in Vlaanderen. Lies Buyse beschreef vervolgens de depotproblematiek in het *Vlasmuseum* te Kortrijk, gevolgd door Livia Snauwaert en Annelies Anseeuw (*Provincie West-Vlaanderen*) die de regionale depotwerking voorstelden, bijgestaan door Tijs De Schacht, de pas aangestelde erfgoedcoördinator voor de regio Kortrijk. Hilde Colpaert bracht op een boeiende manier de depotproblematiek en -werking voor in de *Stedelijke Musea Izegem* en leidde met diverse vrijwillige gidsen het gezelschap rond doorheen de depots.

In de namiddag lichtte Frank Herman de regionale depotwerking in de Provincie Antwerpen toe. Daarna kwam Pieter Neirinckx aan het woord over het verzamelbeleid en de depotsituatie in het Gentse MIAT. Tenslotte presenteerde Luc Strobbe de geschiedenis en actuele problematiek van de Drukkerijcollectie Strobbe en leidde hij de deelnemers met veel passie rond doorheen het museum en de depotruimte. De afsluitende receptie rondde op passende wijze de studiedag af.

Dankzij een mooie opkomst van bijzonder geïnteresseerde deelnemers uit alle Vlaamse provincies, zowel werkzaam in openbare besturen en musea als in verenigingen, werd de studiedag een unieke gelegenheid voor uitwisseling van ideeën en voorstellen. SIWE dankt alle personen die bijdroegen tot het succes van de studiedag, in het bijzonder mevrouw Hilde Colpaert en haar medewerkers van de Stedelijke Musea Izegem en de heer Luc Strobbe en het Drukkerijmuseum Strobbe. SIWE brengt een uitgebreid verslag van deze studiedag in het volgende SIWE-Magazine.

Cilinderpers Collectie
Drukkerij Strobbe
Foto AB

Zondag 26 juni 2011: UITSTAP “AMBACHTELIJK EN INDUSTRIEEL ERFGOED IN DE REGIO HEIST-OP-DEN-BERG”

Doel van de uitstap was een verkenning van diverse erfgoedsites en collecties ambachtelijk en industrieel erfgoed in en om Heist-op-den-Berg. De uitstap startte met een bezoek aan het **Heem- en Radiomuseum**, waar **Remy Waegemans** ons rondleidde in “zijn” radioverzameling. Na een verkenning van het **Treilmuseum** met o.m. de unieke *schaalmodellencollectie Pieter Nombuez* (1923-2002), een afgesplitste, in 2001 heropende afdeling van de Heemkundige musea, werd halt gehouden aan de nog bedrijvige **watertoren** in het Bergbos. Na uitleg over de werking en de beklimming van de toren genoot iedereen van het uitzichtpunt over de groene omgeving. Vandaar ging het verder naar de **Kaasstrooimolen**, een rond 1990 beperkt gerestaureerde standaardmolen, waarvan ook de binnenkant niet bezocht kon worden, een paar dagen nadat het gevucht (de wieken) waren weggenomen voor (nog eens) een restauratie. Het bezoek aan **Museumcafé De Wimpe** te Herenthout combineerde een pauzemoment in een museumcafé met een kennismaking met de zeer overzichtelijke collectie rond houtverwerking, gepresenteerd aan de hand van tableaux vivants met mannequinpoppen. De locatie in het labryntachtige, spaarzaam verlichte souterrains onder een ruime villa, vonden alle deelnemers vreemd en bijna onwerkelijk.

Pandoerenhoeve naast de Kaasstrooimolen Karrewiel uit de Wimpe Foto's A.B.

Er was geen groter contrast denkbaar met het zonovergoten orgelpunt van de uitstap, het druk bezochte **Heemmuseum Het Molenijzer** te Putte, waar we na verwelcoming door voorzitter **Alfons Vekemans** rondgeleid werden door **André Gullentops**, gepassioneerde vrijwilliger. Dit heemmuseum (www.bloggen.be/heemkringputte) is één der belangrijkste en grootste van Vlaanderen, met afdelingen diamantbewerking, klompenambacht, vervoer, handel op het platteland maar ook textielnijverheid, wasserijbedrijf, mode (in het bijzonder de collectie accessoires en ondergoed) enz. De bestuurders worden geconfronteerd met diverse problematieken die SIWE tijdens haar

studiedagen belichtte: een gebrek aan voldoende en aangepaste depotruimten, het steeds terugkerend dilemma van aannemen of weigeren van giften, het hanteren van billijke selectiecriteria, de nood aan permanente vernieuwing in de presentatie, netwerking (met werkt nauw samen met het *Heemmuseum 't Smiske te Rijmenam* (www.bloggen.be/hoefijser) en *Heemmuseum Botermolen te Keerbergen*).

De deelnemers vertrokken met volgend besef:

- dat er in Vlaanderen ook buiten de grote stedelijke centra in Vlaanderen heel wat (pre)industrieel en technisch erfgoed bewaard en gepresenteerd wordt;
- dat de kwaliteit en kwantiteit van collecties in 'landelijke gebieden' zeker niet onderdoet voor (groot)stedelijke musea en schromelijk onderschat wordt;
- dat ze overal werden verwelkomd door 'sterke' vrijwilligers, die een professionele (en emotionele) verbondenheid hebben met één onderwerp (vb. radio's, miniatuurtreinen) of integendeel bewust breed inzetten op heel hun streek(erfgoed en regionale geschiedenis...

Het glas van de vriendschap werd dan ook opgedragen aan en gedronken op de doorzettingkracht van alle Vlaamse erfgoedvrijwilligers!

Juli 2011 : ZOMERCURSUS EN UITSTAPPEN INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE. ORGANISATIE: AMARANT vzw in samenwerking met SIWE vzw.

Deze cursus “Industriële archeologie”, die vorig jaar in Gent aangeboden werd en toen vervolgd werd met een meerdaagse reis doorheen het Duitse Roergebied, vond dit jaar plaats in Antwerpen. Het tot Museum voor Hedendaagse Kunst herbestemd Pakhuis La Nationale vormde het decor van de cursus. Er was een grote motivatie en betrokkenheid van de deelnemers die het theoretische deel van de cursus volgden (op donderdag 7 en vrijdag 8 juli 2011). Ze vertegenwoordigden een breed spectrum van beroeps- en interessevelden. Dit was ook het geval voor de uitstappen doorheen de haven van Antwerpen (op zaterdag 9 juli 2011) en de haven van Brussel (op zaterdag 16 juli 2011), die al maanden tevoren waren volgeboekt. Een bijkomende havenerfgoedwandeling in Antwerpen (voorzien in september) was ook meteen volgeboekt. De samenwerking met Amarant vzw blijkt een uitstekende formule die ook geïnteresseerden, die minder vertrouwd zijn met de onderwerpen van de cursus, weten aan te trekken. Voor talrijke deelnemers was de cursus naar eigen zeggen een echte openbaring, waarbij de microbe van interesse voor industrieel erfgoed nog lang zal nawerken. Sommige deelnemers zullen hun ontluikende passie voor industrieel erfgoed op het terrein verder ontwikkelen.

KOMENDE SIWE-ACTIVITEITEN

ANTWERPEN ZUIDERPERSHUIS SIWE-TENTOONSTELLING “HET ZUIDERPERSHUIS EN DE VIER ELEMENTEN”

Deze tentoonstelling kadert in het streven van de vzw Zuiderpershuis en het Wereldculturencentrum om het industrieel patrimonium van het Zuiderpershuis (Waalsekaai 14 Antwerpen) op permanente wijze onder de publieke aandacht te brengen. Reeds diverse groepen en talrijke individuele bezoekers vonden intussen de weg naar de SIWE-tentoonstelling over dit uniek industrieel monument.

Voor het bezoek aan deze tentoonstelling werden door het Zuiderpershuis vzw, SIWE (en andere actoren) diverse formules uitgewerkt. Beleg, indien je in groep komt, een afspraak op telefoon 03/242.81.11 (contactpersonen: Barbara Porteman en Francine Smeyers). Ook individueel bezoek blijft mogelijk. De tentoonstelling staat momenteel opgesteld in de zaal boven het Foyer. Toegang gratis. Zie ook www.zuiderpershuis.be. *Ter herhaling*

“20 X GENIAAL”, DE PEDAGOGISCHE KOFFERTENTOONSTELLING OVER INGENIEURSERFGOED, , BLIJFT UITLEENBAAR. *Ter herhaling*

20 X GENIAAL is een koffertentoonstelling, in opdracht van SIWE uitgewerkt en vormgegeven door Mooss vzw, een organisatie voor actieve kunst- en erfgoededucatie (www.mooss.org). Jongeren kunnen hiermee met twintig Belgische ingenieurs uit verschillende vakgebieden en met hun belangrijkste verwezenlijkingen kennismaken. Aldus krijgt de SIWE-publicatie van einde 2009 “Ingenieurs en hun erfgoed” een bijzonder verlengstuk naar de jongeren, meer bepaald de derde graad ASO of TSO.

Deze leeftijdsgroep kijkt (net als de ingenieurs) vooral naar de toekomst. Boodschap van onze koffertentoonstelling is dat het heden en de invloed van actuele beslissingen op de toekomst best kunnen begrepen worden door enige kennis en begrip over voorbije ontwikkelingen en ontdekkingen. Het verleden van industrie en technologie kennen levert dus een meerwaarde en verrijking op. De uitvoering van de activiteiten, gekoppeld aan de tentoonstelling duren ongeveer 2 uren in beslag, men leest hierover meer op de SIWE-website www.siwe.be.

Zondag 4 sept 2011: SIWE AAN HET WOORD OP STUDIEDAG ZUIDERDOKKEN

Tijdens deze studiedag, gecoördineerd door Watererfgoed-Vlaanderen zal het standpunt van SIWE worden voorgesteld in verband met de mogelijke heropening der Antwerpse Zuiderdokken. Zie: www.watererfgoed.be.

YOUTUBE - FILMVERSLAG EN NAJAARTENTOONSTELLING FOTOGRAFIEPROJECT BRIE-SIWE “INDUSTRIEEL ERFGOED IN LEUVEN EN DEN BOSCH”

Begin april jl. begeleidde SIWE fotografen uit Leuven (Vlaams-Brabant) en uit de zusterstad 's Hertogenbosch (Noord-Brabant), bijeengebracht door BRIE, doorheen diverse industriële locaties in de Dijlestad (zie Nieuwsbrief nr. 61). Wouter Lismont uit Leuven nam deel aan het fotografieproject en maakte ook heel wat filmopnamen die hij verwerkte tot een uniek filmverslag met de sites die bezocht werden en met diverse getuigenissen. Het resultaat kan u bewonderen via <http://www.youtube.com/watch?v=JelLoQTMORg>.

In de Leuvense Kunstacademie ('Slag') in de Dirk Boutsstraat wordt in de loop van het schooljaar een selectie foto's getoond die zowel werkende mensen als herbestede industriële sites in de kijker zetten. Docent fotografie Paul Laes, deelnemer aan het BRIE-SIWE-project, verleent medewerking, o.m. als “gastheer” van deze expositie. Het wordt een mooie manier om dit internationaal project af te ronden. Praktische informatie vindt men op www.siwe.be.

Zondag 25 september 2011 OM 14 UUR: GELEID BEZOEK AAN TENTOONSTELLING “BRUSSEL, EEN STERK STAALTJE VAN ENGINEERING” IN HET CIVA TE BRUSSEL

affice uit lemog3d.blogspot.com

In het Brusselse architectuurmuseum CIVA (Kluisstraat 55 te 1050 Elsene-Brussel) loopt de tentoonstelling “*Brussel, een sterk staaltje van engineering / Bruxelles, prouesses d'ingénieurs*”. De ULB en VUB werkten mee aan deze bijzondere manifestatie. Het is de eerste keer dat het ingenieurserfgoed (vooral dat van de burgerlijke ingenieurs) in het Brusselse zo uitgebreid belicht wordt. Tal van Brusselse gebouwen en ‘kunstwerken’ worden tegen de algemene ontwikkelingen

van de civiele bouwkunde 1800-2010 geplaatst. In een tweede deel komen de grote Brusselse infrastructuurwerken aan bod: de overwelving van de Zenne, de Noord-Zuidverbinding, de tunnels langs de kleine ring, de aanleg van de metro. Deel drie handelt over overbruggingen en overspanningen. Interactieve schaalmodellen nodigen de bezoekers uit om de principes ervan beter te begrijpen. Een vierde deel handelt over structuur en draagkracht van gebouwen, met als afsluiter een aantal (nog) niet uitgevoerde Brusselse projecten. Op zondag 25 september nemen *Robin Engels* en *Patrick Viaene* u op sleeptouw doorheen deze unieke expositie.

Praktisch: de rondleiding is gratis, u betaalt enkel een toegangsticket (6 €, senioren & studenten betalen slechts 3 €). **Afspraak om 13.50 uur in de hall van het CIVA**, Kluisstraat (= rue de l'Ermitage) nr. 55 te Elsene / Brussel. Rondleiding start om 14 uur stipt.

Met openbaar vervoer: stap af station Brussel Zuid > neem metro nr. 2 of 6 tot metrostation Louisa, aldaar overstappen op gelijkgrondse tram 92.

Afstappen "Baljuw / Bailli". Vanaf hier is het nog 8 minuten wandelen tot het CIVA : eerst de Louisalaan oversteken richting Flagey. Eenmaal in de Lebroussartstraat: 1ste straat links, 150 meter redelijk steil naar boven wandelen. Dan kijkt u aan tegen het CIVA. Zie ook www.civa.be / www.expo-ingenieurs.be .

Parkeren in de buurt op zondag is doenbaar, maar vergt zoals meestal meer tijd dan voorzien.

Vrijdag 7 oktober 2011: SIWE STUDIEDAG BEHOUD EN BEHEER. EEN BELEID VOOR ONS INDUSTRIEEL ERFGOED

Op de succesrijke studiedag "Depotbeleid industrieel erfgoed" van eind mei 2011 komt er op 7 oktober een vervolg, meer bepaald een studiedag over behoud en beheer.

Deze zal plaatsvinden in het MOT (Museum voor Oudere Technieken) te Grimbergen van 10 tot 17 uur.

Zodra het definitief programma af en de praktische organisatie rond is, vindt men de nodige informatie i.v.m. deze studiedag op www.siwe.be .

MOT Liermolen Foto A.B.

ENKELE UITGANGSPUNTEN VAN DE STUDIEDAG:

- *Inzake behoud en beheer van industrieel erfgoed in Vlaanderen ontbreekt een visie. Er is ook geen lange termijn denken. Het uitwerken van een dergelijke visie is slechts mogelijk door inzicht in wat belangrijk is om te behouden en te herwaarderen.*
- *De vrij strikte opsplitsing van dit erfgoed in de administratie, regelgeving en competenties binnen de Vlaamse overheid (in enerzijds roerend/immaterieel en anderzijds onroerend erfgoed) vormt eerder een bijkomende moeilijkheid dan een faciliteit om tot een duurzame visie te komen.*
- *Het geïsoleerd denken en handelen omtrent industrieel, pre-industrieel, technologisch en wetenschappelijk erfgoed, binnen bijna los van elkaar werkende deelsectoren van het werkveld, vormt een andere hinderpaal.*
- *Uit de SIWE-omgevingsanalyse Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed in Vlaanderen kwamen onder meer volgende belangrijke noden en behoeften naar voren: nood aan verjonging en verbreding van de erfgoedgemeenschap, nood aan meer onderzoek in alle deeldomeinen, meer overkoepelende, sectoriële en externe samenwerking, nood aan een dringende aanpak van de depotproblematiek en tenslotte nood aan een doordacht collectiebeleid en –beheer.*
- *Rond één van deze noden, namelijk de depotproblematiek, organiseerde SIWE eerder in 2011 een succesrijke en vruchtbare studiedag. Nu het einde van de structurele ondersteuning van SIWE door de overheid en mogelijks het einde van de werking van de vereniging in het verschiet ligt, waarbij hopelijk ETWIE het traject (op een eigen wijze) zal kunnen verder zetten, is een geschikt moment aangebroken voor een bezinning over de andere hier boven vermelde noden. In het bijzonder, zoals aangekondigd in het 'SIWE - Actieplan 2011', gaat het in deze studiedag over een globale reflectie omtrent collectiebeleid en –beheer van industrieel en wetenschappelijk erfgoed in de ruime betekenis.*
- *Inleidende voordrachten omtrent onderzoek (cf. de VIOE-onderzoeksbalans), bescherming van machines en hun omgeving, selectie- en afstotingscriteria, collectiemobiliteit, restauratie en demonstratie van technische artefacten en dergelijke kunnen de discussie ongetwijfeld stimuleren. Bedoeling is om zowel de teksten van de inleiders (al dan niet in verkorte vorm) als de inhoud van het gevoerde debat te publiceren in een SIWE-publicatie.*

Zondag 13 november 2011: DAGUITSTAP “ERFGOED VAN NIJVERHEID EN TECHNIEK IN HET WESTELIJKE KUSTGEBIED”

Bakkerijmuseum Walter Plaetinck
Veurne Roy's foto

SIWE bereidt een ledenactiviteit voor, waarbij een (klein) stuk van het westelijk kustgebied zal worden verkend tijdens een goed gevulde studie-daguitstap. Het voormiddagprogramma (10.30-12.30 uur) licht toe hoe één van de kustgemeenten, namelijk Koksijde, onder invloed van de toegenomen vrije tijd in de industriële samenleving (vooral na 1880) veranderd is en op bepaalde plaatsen echte stedelijke allures kreeg. Een wandeling verkent typische oude hotels, vakantiekolonies, collectieve voorzieningen en typische monumenten.

Nationaal Visserijmuseum Koksijde
Foto uit www.5-art.be

Na een vrije lunch (waarbij door SIWE suggesties worden gegeven ter plaatse) volgt in het begin van de namiddag een (deels begeleid) bezoek aan het Bakkerijmuseum te Veurne. De uitstap wordt afgerond in het Nationaal Visserijmuseum. Uiteraard wordt dit zoals steeds gevolgd door een gezellige causerie bij het glas van de vriendschap. Om 18 uur ronden we af.

Prijs deelname: entreegelden aan bezochte plaatsen (niet leden), maar gratis voor SIWE-leden. De plaats te Koksijde, waar we om 10.30 uur samenkomen, zal later medegedeeld worden. Inschrijven kan door mail, om organisatorische redenen verplicht, naar paiviaene@hotmail.com (deadline aanmelding: 10 november om 22 uur). Vermeld na(a)m(en), adres en telefoonnummer a.u.b. Dank bij voorbaat.

Zaterdag 19 november 2011: SIWE-TENTOONSTELLING TIJDENS KVCV STUDIEDAG TE GENT

Deze studiedag richt zich tot al wie geïnteresseerd is in de evolutie van de chemische analysetechnieken zoals we die nu kennen: leraars en studenten, chemische analytici in controle- en onderzoekslaboratoria, verantwoordelijken voor historische collecties en ander wetenschappelijk erfgoed, vertegenwoordigers van belanghebbende bedrijven, verantwoordelijken voor de aankopen van apparatuur, enz..

SIWE presenteert een mini-tentoonstelling met stukken uit eigen collectie naar aanleiding van een studiedag van de Koninklijke Vlaamse Chemie Vereniging (Sectie Historiek). Deze vereniging organiseert op 19 november 2011 de studiedag “Opkomst van de instrumentele chemische analyse”. Plaats is het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen (Universiteit Gent), Campus “De Sterre” (Krijgslaan 281, gebouw S 30). Contactpersoon SIWE: Karel Haustraete (khaustraete96@gmail.com). Contactpersoon KVCV: Paul Balduck (paul.balduck@telenet.be).

Zie ook: www.siwe.be/activiteit.php?id=126

en historiek.kvcv.be/Opkomst_instrumentele_analyse.html.

Foto's uit de Siwe-collectie Colorimeter Polarimeter Foto's A.B. en K.H.

Vrijdag 9 december 2011: SIWE STUDIEDAG III OVER ACADEMISCH WETENSCHAPPELIJK BEHOUD

Dit wordt de 3de SIWE-studiedag over academisch wetenschappelijk erfgoed. Na een eerste studiedag in 2008, die vooral gefocust was op de KULeuven en de Universteit Antwerpen, een tweede aflevering eind 2009, vooral gefocust op UGent, zijn we deze keer te gast in de VUB. Ook het erfgoed in de ULB komt aan bod. Zodra de organisatie rond is, vindt men het gedetailleerd programma en praktische informatie over deze studiedag op www.siwe.be.

O P R O E P E N

HELP MEE AAN ERFGOEDPARCOURS “MIJN HAVEN, MIJN THUIS ?”

Het MAS werkt een erfgoedparcours uit “Mijn haven, mijn thuis?”. Onderwerp is de turbulente relatie tussen haven en stad... Wie relevante objecten, foto's, verhalen heeft, melde zich aan bij Elien.migalski@stad.antwerpen.be en vic@antwerpenaverechts.be

LA FONDERIE VERZAMELT BEELDEN EN GETUIGENISSEN VAN INDUSTRIEEL ERFGOED IN BEDRIJF

Reeds in 1993 lanceerde La Fonderie het educatief project “*Brussels Work-side, stad in bedrijf*” dat voor jong en oud de ogen opende voor de fascinerende biotoop van de nog talrijke (meestal kleine) Brusselse bedrijven, vaak opererend binnen oude fabrieksmuren en soms ook met oudere, waardevolle machines. Vele jongeren zonder hogere diploma's raakten door hun bezoeken in de ban van handvaardige beroepen en vonden in een aantal gevallen een duurzame job.

La Fonderie wil nu een vernieuwde databank aanleggen omtrent de Brusselse KMO's, met beelden en getuigenissen van werknemers over vroeger en nu. Wie info kan verstrekken of meer wil weten, stuurt een email naar Marie-Jo Hernandez : mjhernandez.lafonderie@swin.g.be (tel.: 02/413.11.75).

La Fonderie Plaasteren gietmodel van Abraham Lincoln Foto A.B.

ERFGOEDNIEUWS UIT DE REGIO'S

VLAANDEREN (ALGEMEEN)

GEEN TOPSTUKKEN ZONDER BELEID (EN OMGEKEERD)

Na de definitieve verdwijning in 1987 uit Vlaanderen van “De intocht van Christus te Brussel” van Ensor richting Getty Museum (Los Angeles, USA), rijpte het voornemen van de Vlaamse overheid om “*Topstukkenlijsten*” (indicatieve lijsten) op te stellen van wat in diverse branches van het Vlaamse roerend erfgoed (kunst, maar ook industrie, techniek, e.a.) het meest waardevol en betekenisvol is (en zeker niet Vlaanderen mocht verlaten, bijvoorbeeld door verkoop). Dat was en is de basisintentie van het “*Topstukkendecreet*”. Vele jaren later (vandaag) is deze lijst nog ver van afgewerkt. Inzake artistiek erfgoed is wel veel werk verzet, maar over het (roerend) industrieel erfgoed is er hooguit een eerste aanzet gegeven met een zeer beperkte selectie. Precies inzake industrieel erfgoed dringt zich echter het opstellen van een exhaustieve lijst op: ons industrieel erfgoed is immers het meest van al bedreigd, dat is intussen wel duidelijk voor insiders.

De plotse verkoop van een stoomlocomotief aan de Duitse verzamelaar (eind 2010) zorgde dan weer voor een plotse, persoonlijke tussenkomst van de Vlaamse Minister van Cultuur J. Schauvliege: een eenmalig feit. Maar bij ons weten komt er niet direct een stroomversnelling om de topstukkenlijst industrieel erfgoed echt te vervolledigen of te finaliseren.

INVENTARIS VOOR IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

Deze inventaris groeide onlangs aan met o.m. de “Bier- en Brouwcultuur” in Vlaanderen. Cultuurminister Joke Schauvliege is “*blij dat de ruime sector met de nieuwe visie voor een Vlaams beleid rond immaterieel cultureel erfgoed aan de slag is gegaan*”. Er wordt hiermee voortgebouwd op de Unesco-conventie (uit 2003) omtrent immaterieel cultureel erfgoed. Hoeveel extra middelen voor deze beleidsprioriteit werden vrijgemaakt is niet meteen te achterhalen. Bij de eerste publieke voorstelling door de minister van dit beleidsaspect waren die nog niet voorzien. Meer info: www.kunstenerfgoed.be/ake/view/nl/4704226-Inventaris+Vlaanderen+voor+Cultureel+Erfgoed.html .

VLAANDEREN NAM DEEL AAN EUROPESE MOLENMAAND

Net zoals onze buurlanden hield Vlaanderen zijn Molendag in mei, meer bepaald op zondag 22 mei jl. Talrijke molens werden gedemonstreerd en de publieke opkomst was op die zonnige dag opmerkelijk. We kijken al uit naar de volgende editie. Zie voor meer informatie: www.molenforumvlaanderen.be .

PROVINCIE ANTWERPEN

ANTWERPEN: HET MAS IS OPEN: LEVE HET MAS!

Nooit kwam een nieuw museum in Vlaanderen zo uitgebreid in de regionale en internationale pers als het MAS. Het succes van een museum hangt af van de mate waarin de bevolking de kans krijgt zich in te leven in het museumproject in ontwikkeling, nog voor de deuren van het nieuwe museum opengaan. Dat hebben ze in Antwerpen goed begrepen. Men weet in het MAS intussen ook wel goed waar de eigen sterkten en zwakten liggen, mede door de ontelbare opmerkingen en reflecties, geformuleerd vanuit zowel het grote publiek als door deskundigen van binnen en buiten Antwerpen.

De zwakke punten (om daar mee te beginnen) blijven het samenbrengen van zeer disparate collecties, wat –hoe knap ook bepaalde uiteenlopende objecten met elkaar in dialoog gaan en worden geconfronteerd- een vreemd gevoel opleveren. “Over wat gaat het nu in dit museum?”. We hoorden zelf deze vraag stellen door heel wat bezoekers van de thematische expo's over “Machtsvertoon”, “Wereldstad- en haven”, “Leven & Dood”...

Maar er is meer: vooraf was al geweten dat slechts een staalkaart van de buitengewoon rijke collecties van het Scheepvaartmuseum (uniek op wereldniveau) konden worden getoond. De box, ingericht als “open depot” is bijna een verontschuldiging. Die beperking is ook sterk voelbaar bij de heterogene opstelling in de box “Wereldhaven”. Het gebrek aan een volwaardig scheepvaart- en havenmuseum blijft een pijnpunt. Ook het concept om bezoekers in een spiraalvormig opklimmend parcours doorheen al de thema's en eenheden (“boxen”) te sturen -want wie stopt nu aan verdieping 5 of 6 als men weet dat het parcours doorgaat tot verdieping 10 met de “Wandelboulevard”?- is echt discutabel. Geluk bij een ‘ongeluk’ is dat, door de jarenlange sluiting van het MSK, ook kunstliefhebbers in ruime mate aan hun trekken komen in het MAS, onder meer in de openingstentoonstelling “Vijf eeuwen beeld in Antwerpen” (mei 2011 tot eind december 2012).

De sterkten van het MAS liggen onder meer in de creatie van een sterk nieuw aantrekkingspunt in Antwerpen, dat zeker een grote invloed zal hebben op de dynamiek van de hele omgeving (zoals destijds het Zuiderpershuis, Museum voor Hedendaagse Kunst enz. hadden op de heropleving maar ook op de ‘gentrificatie’ van “het Zuid”). In alle brochures van het MAS (vb. in het MAS-Magazine, mei 2011) komen de linken en potenties van de omgeving (waar tal van culturele actoren een werking ontplooiën) duidelijk aan bod. Ook de architectuur zelf van de toren n.o.v. arch. Willem Jan Neutelings (met fraaie uitzichten op de omgeving tijdens het gebruik van de talrijke roltrappen en ook vanaf het dak met uitzichtplatform) en de duurzame afwerking van het interieur (en

presentatie van de objecten) mag als nieuwsoortig bakken in Antwerpen bijzonder geslaagd heten. Hoewel, toch missen we in de bijna pikdonkere afdeling havenontwikkeling het daglicht! De paviljoentjes op het gelijkvloers zijn heden nog niet optimaal benut, maar leveren samen met het ruime ‘Café Storm’, uitgevend op het ruime voorplein (een uitbreiding van het vroegere publiek domein) een aanzienlijke meerwaarde en potentieel.

Laat ons nu hopen dat er geld is overgebleven voor een professionele en kordate restauratie van de unieke – maar door langdurige aftakeling bijna tot schroot herleide - historische havenkranen en veel andere items van het havenerfgoed die zich in de MAS depots bevinden... De aanblik van de gerestaureerde “Stuckenholz - 10 tons handkraan” uit 1884, opgesteld nabij de toegang van het MAS, is alvast hoopgevend. (PV)

ANTWERPEN: VERENIGING IN DE KIJKER: STICHTING EUGEN VAN MIEGHEM

De stichting wil met publicaties, tentoonstellingen, voordrachten en aanverwante activiteiten het werk van kunstenaar Eugène Van Mieghem (1875-1930) bekend maken en promoten. Het betreft de belangrijkste Belgische schilder, tekenaar en graficus, die ‘leven en werk’ in de Antwerpse stad en haven op onnavolgbare wijze in beeld bracht. In het bijzonder brengt Van Mieghem de mens en zijn milieu naar voor, zoals het werk van de dokwerkers, havenvrouwen en (meestal) sjofele landverhuizers.

Na zijn dood raakte het werk van Van Mieghem totaal in de vergeetheid, tot in de jaren 1980 verzamelaar Erwin Joos de figuur en zijn werk terug aan het publiek voorstelde via eigen verwervingen en via de oprichting van het Van Mieghem Museum. Het was aanvankelijk gesitueerd in de wijk Sint-Andries, nadien op Linkeroever en sedert vorig jaar in het prachtige pand “De Rede” schuin tegenover “Het Steen”. De dynamische museumconservator en eminent Van Mieghem-kenner Erwin Joos is ook voorzitter van de Stichting EVM.

Praktisch : Gewoon lidmaatschap = 25 euro / jaar. Alle leden (en hun partner) genieten vrije toegang in het museum (Ernest Van Dyckkaai 9, 2000 Antwerpen, tel.: 03/211.03.30) en ontvangen het driemaandelijks tijdschrift. (Veel) meer informatie op volgende website: www.vanmieghemmuseum.com .

ANTWERPEN : HET ZOMERT OP DE KAAIEN!

Op de Antwerpse kaaien gonst het in de zomer en ook nog daarna van de activiteiten. Surf voor meer informatie op www.onzekaaien.be .

HEMIKSEM: BEZOEK INDUSTRIEEL ERFGOED IN HET HEEMMUSEUM

Bezoek in de Sint-Bernardusabdij te Hemiksem het Heemmuseum met haar afdelingen over het oude drukkerijwezen, de tegel- en steenbakkerijverzameling en een oude smidse. Bijzonder interessant is de Gilliotzaal met erfgoed van de “Manufactures Céramiques d’Hemixem Gilliot et Cie” en de Zaal Joseph Roelants, ontwerper van decoratieve keramiekpanelen in voorge-noemd bedrijf. Open van april tot oktober, iedere eerste zondag van de maand van 14 tot 18 uur. Toegang gratis. Contactpersonen: Danny De Jonghe (tel.: 03/288.26.22) en Karel Verhofstadt (tel.: 03/288.16.57).

LILLO : WEV EERT SENIOREN-WATERERFGOED-VOORVECHTERS

Naar aanleiding van de opening van “Lillo Boekendorp 2011” op vrijdagavond 8 juli jl. huldigde Watererfgoed Vlaanderen in het gezellige ‘Landshuis’ 11 oude(re) voorvechters van het Vlaamse watererfgoed als ereleden. Het was een lumineus idee om de ‘oudere garde’ van het watererfgoed in Vlaanderen nog eens bijeen te zien en in contact te brengen met de jonge(re) generatie. Bij de presentatie lag de nadruk nogal sterk op de publicaties van de auteurs, maar dat deed uiteraard niets af aan hun vroegere en huidige verdiensten als actieve erfgoedbewaarders, ‘op de bres’ voor behoud en goed beheer...

Werden erelid: **Gustaaf Asaert** (auteur van baanbrekende studies over scheepvaart en havenhistoriek), **Walter De Buck** (animator – herbronner van het Gentse ‘collectief water- en havenbewustzijn’), **Alex De Vos** (ere-conservator Nationaal Scheepvaartmuseum Antwerpen), **Greta De Vos** (auteur van talrijke studies over Antwerpse haven en havenbedrijfsgeschiedenis), **Roger Ghys** (auteur van veel bijdragen over Belgische en Vlaamse maritieme geschiedenis), **Albert Himler** (pionier van de industriële archeologie gerelateerd aan het Antwerpse havenerfgoed), **Willem Lanzsweert** (deskundige inzake visserijgeschiedenis en –erfgoed), **Nicolas Saverys** (auteur van o.m; een studie over de restauratie van het Redershuis en de uitbouw van het Eugene Van Mieghemmuseum), en tenslotte de voormalige Vlaamse ministers **Bert Anciaux, Johan Sauwens & Paul Van Grembergen** die ijverden voor het Decreet Varend Erfgoed dat op 29 maart 2002 realiteit werd en van grote invloed was en is op het behoud van varend erfgoed).

Er zijn o.i. nog zeker meer personen die in aanmerking komen voor een volgende lichting ereleden, zoals personen die pioniersonderzoek verrichten over kanalenhistoriek, op de bres stonden of staan voor Brussels water- en havenerfgoed... Wordt hopelijk vervolgd.

OLEN: “DE MARCONIST”, TIJDSCHRIFT VAN HET OLENS RADIOMUSEUM

Bij dezer wil SIWE even “**De Marconist**”, het trimestieel tijdschrift van het **Olen Radiomuseum** in de kijker zetten. In 2011 is dit tijdschrift aan haar 15de jaargang toe. Elke aflevering bevat heel wat interessante bijdragen. Het lentenummer 2011 brengt bijvoorbeeld een “Cursus Radiotechniek”, een focus op een bijzondere collectiestuk (namelijk de GECOPHONE (of “Smoker’s Cabinet”, gebouwd door General Electric Co. Ltd in 1923), de kroniek “Zorgen in ‘t Werkhuis”, een levensbeschrijving van Georg Simon Ohm, en nog veel meer. Contact: E-mail: radiomuseum@telenet.be / Website met info omtrent lidmaatschap en bezoek aan het Radiomuseum te Olen: www.radiomuseum-olen.be.

SINT-KATELIJNE-WAVER: TENTOONSTELLING “BLIK” IN GROENTEMUSEUM

Tot 11 september loopt in ‘t **Grom** (Midzelen 25 a, 2860 St.-Kat. Waver) een educatieve expo over conserven en blik, een onderwerp dat vertrouwd is voor SIWE... Open: maan-, woens-, donder- en vrijdag 10-16 uur, op zondag van 13 tot 18 uur. Zie www.tgrom.be Tel.: 015/31.50.55.

PROVINCIE LIMBURG

AS: MUSEUM VOOR ANTIEKE TRACTOREN

Dit privaat museum heeft een grote collectie Lanz-Bulldog tractoren, een bekend merk dat gelijk staat voor kracht en duurzaamheid. Veel exemplaren werden gerestaureerd en zijn rijvaardig. Laat je rondleiden in deze unieke verzameling! Adres: Hoogstraat 277, As. Bezoek na aanmelding op telefoon 089/65.97.95.

Tip : Combineer je bezoek aan het Tractorenmuseum met een bezoek aan “**Museum ‘t Mieleke**”, een bijzonder heemkundige collectie, ondergebracht in een oude watermolen. Adres: André Dumontlaan 19 te As (tel.: 089/65.78.30).

BERINGEN: NIEUWE PRESENTATIE IN VLAAMS MIJNMUSEUM

Tijdens de Statutaire ledenvergadering van 21 juli 2010 in het Vlaams Mijnmuseum te Beringen werd het heuglijke nieuws van een grondige facelift of “upgrade” van de museumverzamelingen toegelicht. Op de eerste verdieping van het sociaal gebouw wordt met middelen van Stad, Provincie en LSM (die elk 100.000 euro leveren) een nieuwe presentatie uitgewerkt van de collecties die nu op het gelijkvloers te zien zijn. De presentatie zal aangevuld worden met nog niet vertoonde stukken. Het voorstel van Bureau B uit Genk werd weerhouden. Aan de presentatie van de “ondergrondse mijn” in de kelder-verdieping, nog steeds een belangrijke publiekstrekker, wordt niet geraakt. In 2010 trok het museum 54.240 bezoekers en dit aantal stijgt elk jaar. Publieks-evenementen blijven belangrijk, ook in de toekomst. De mijnhappening (op het mijnterrein maar ook – iets nieuws – op het Kiosklein, was in elk geval een voltreffer. SIWE wenst de initiatiefnemers die de ‘upgrade’ realiseren (in het perspectief van “B-Mine”) veel succes.

BOCHOLT EN HET BOCHOLTER BROUWERIJMUSEUM

Het Bocholter Brouwerijmuseum draagt in zijn briefhoofd “museum van de vriendschap”. Dit is veelzeggend voor dit uniek Vlaams brouwerijmuseum, ondergebracht in een 18de eeuwse brouwershuis (1758) van de familie Martens (maar fasegewijs uitgebreid tot een museum van 4000 m²), letterlijk in de schaduw van de moderne, actieve brouwerij...

Ontdek hier unieke werktuigen en installaties in verband met mouten van gerst, het brouwen, het bottelen en vervoeren van biervaten.

Praktisch: Bocholter Brouwerijmuseum, Dorpsstraat 53, 3950 Bocholt. Tel.: 089/48.16.76 (museum) of VVV-Bocholt : 089/46.04.94. Website en e-mail: www.bocholterbrouwerijmuseum.be / bocholterbrouwerijmuseum@yucum.be .

BORGLOON EN DE FRUITSITE COLEN

De Fruitsite Colen werd ontwikkeld door het **Fruitstreekmuseum vzw**, opgericht in 1988. Sedert 1993 wordt deze vereniging ondersteund door 11 Zuid-Limburgse gemeenten om het “ecomuseum van de fruitstreek” verder uit te bouwen. De koffertentoonstelling “Geschiedenis van de Fruitteelt”, het boek “Haspengouw, een fruitstreek met traditie” en de Fruitsite zijn concrete realisaties van de vzw. De werking gebeurt via werkgroepen zoals “de Wyngaerd” (onderzoek en projecten omtrent wijndruiven- en wijnteelt), de werkgroep stroopstokerij, de werkgroep “Fructuaria” (met ontsluiting van hoogstamboomgaarden te Rijkel en Rullingen) enz. De Fruitsite Colen maakt deel uit van de prachtige abdij-site Colen. Op het binnenplein staan educatieve panelen en in

een dienstgebouw werd een mooie collectie ondergebracht met o.m. de (naar verluidt) oudste fruitsorteertafel van Europa en oudste veilingklok van België. Geleide bezoeken zijn mogelijk na voorafgaandelijke aanvraag.

Praktisch: Fruitsite Colen, Colenstraat 1, 3840 Borgloon, open 1 april tot 31 oktober van dinsdag tot zondag 13 tot 17 uur. Tel.: 012/74.72.44.

Website: www.vzw-fruitstreekmuseum.be

E-mail: fruitstreekmuseum.vzw@pandora.be .

HASSELT: “HERBERGEN EN CAFES IN BEELD” VERLENGD!

“De kunst van het drinken. Herberg- en drinkscènes in de Belgische schilderkunst”: deze tentoonstelling werd verlengd tot en met 4 september 2011. Plaats: Nationaal Jenevermuseum, Wittenonnenstraat 19, Hasselt. Herbergen en cafés waren in de 19de eeuw en vroege 20ste eeuw een geliefd onderwerp in de schilderkunst. De tentoongestelde werken van Constantin Meunier, Josse Impens, Gerard Portielje, Prosper De Wit en Eugene van Mieghem tonen niet alleen een accuraat beeld van herberginterieurs, het cafépersoneel, het cliënteel en de dranken die genuttigd werden. De werken illustreren ook de toenmalige klassentegenstellingen en de gebruiken van kroegbezoekers. De expositie presenteert eigen stukken uit het Hasseltse museum, maar ook veel werken in bruikleen uit diverse musea en verzamelingen. Er werd een fraaie catalogus gepubliceerd. Voor praktische informatie en beschrijving van diverse randactiviteiten: zie www.jenevermuseum.be .

WINTERSLAG: C-MINE, EEN LIMBURGSE TOPATTRACTIE

Een klein jaar na de opening draait C-Mine, de herbestemde steenkoolmijn te Genk-Winterslag (waarover SIWE reeds verschillende malen berichtte) op volle toeren. Voor wie er nog nooit geweest is raden we een rondleiding aan, die op zondagen klokvast begint om 14 uur bij het onthaal (duur 90 minuten): u doorloopt de energiegebouwen van de vroegere steenkoolmijn, leert over de werking van de machines, de typische schachtbokken en de andere gebouwen op het mijnterrein. Meer informatie hierover op website www.c-mine.be (telefoon: 089/65.44.90, E-mail c-minebezoekersonthaal@genk.be). De vermelde site geeft u ook een inzicht in de drukke activiteitenkalende met onder meer begeleide ‘ingrediëntentochten’ (zomermaanden 2011) in de multiculturele Vennestraat (vlakbij de mijn), het Mijnspeel ONDERsteBOVEN, de mogelijkheid om het keramiekatelier van één van de gebruikers, Pieter Stockmans, te bezoeken (zie www.pietstockmans.com), enz.. Van 17 tot 25 september wordt “één jaar C-Mine” gevierd. Het belooft andermaal een volksverhuizing op gang te trekken !

LOMMEL: BEZOEK DE KOLONIE EN VAAR OP HET KEMPISCH KANAAL

Foto uit www.lommelactie.be/

De Barrier, het Historisch Documentatiecentrum Lommel (Luikersteenweg 244, 3920 Lommel, tel. 011/60.42.24) stelt een gratis zomerboottocht voor op het Kempisch Kanaal (start: loskade Overpelt fabriek). Voor deelname, voor 07 augustus bellen naar tel. 011/80.34.10 (Museum De Kolonie, ma.-vr. 10-17 uur, zo 14-17 uur). Misschien is de boottocht al bezet of komt deze info te laat, reserveer dan voor de volgende boottocht en bezoek "**De Kolonie**", Archeologisch en Historisch, Kolonie 77 te Lommel. Lees meer op website www.erfgoedlommel.be/ / Contactpersoon: gerd.bloemen@erfgoedlommel.be .

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN

DEINZE: "CENTRUM VOOR SCRIPTOFILIE" IN DE KIJKER

Het "Centrum voor Scriptofilie Bvba" (contactadres: Kouter 126, 9800 Deinze, zie www.booneshares.com , organiseert veilingen. Drijvende kracht is Mario Boone. In maart 2011 vond een belangrijke beurs en veiling plaats van historische aandelen, geïllustreerde waardepapieren, enz. in het Crowne Plaza hotel te Antwerpen. Alle aangeboden stukken (meer dan 1600) worden (soms erg uitvoerig) beschreven en / of afgebeeld in volgende catalogus: Mario Boone, "46th Auction & Bourse of Historic shares and bonds, 26-27 march 2011". Zie ook bovenvermelde website.

GENT: WACHTEN OP DE NIEUWE "OUDE DOKKEN"

Het renovatieproject "Oude Dokken" (rond het Handels- en Houtdok, ten noorden van de Dampoort rotonde) loopt ernstige vertraging op. In afwachting presenteerden creatievelingen van "Assurance Ambiance" (www.rocsa.be) eind mei en begin juni jl. een heus cultureel en mediatiek evenement, waarop o.m. getuigenissen van buurtbewoners werden geregistreerd en voorgesteld in een oude betoncentrale aan de Koopvaardijlaan.

In een langgerekte betonloods aan de Afrikalaan krijgt de nieuwe vzw DOK komende twee jaar een onderdak. DOK groepeerde diverse vzw's: "cirQ", "Ladda" en "Democracy", vernemen we van Yves Deckmyn, projectcommunicator van de Dienst Stedelijke Vernieuwing en Gebiedsgerichte Werking (09/266.82.36). De tijdelijke 'creatieve invulling' aan de Oude Dokken wordt, in afwachting van de start van bouwwerken van nieuwe woningen in 2013 (?), gefinancierd door het Vlaams Stadsvernieuwingsfonds. Lees meer op www.oudedokken.be en schrijf je in op de nieuwsbrief via www.dokgent.be .

GENT: "WERELDWIJD WERKEN" IN HET MIAT

We herinneren u aan de vorig jaar vernieuwde opstelling in het MIAT, getiteld "Wereldwijd werken". De tentoonstelling omvat thema's als 'de mens aan de arbeid', 'wonen, hygiëne en voeding', 'vrije tijd en consumptie', 'globalisering' en 'werken in de toekomst'.

Tal van educatieve middelen werden ontwikkeld voor een bezoek, aangepast aan diverse leeftijd- en interessegroepen.

Alvast nog één tip: donderdag 29 september om 19 u in MIAT: voordracht "*Gent, een rijk brouwersverleden / Stadsbrouwerij Gruut*". Reserveren : balie.miat@gent.be // Alle praktische info over MIAT op www.miat.gent.be en via telefoon 09/269.42.00. Adres: MIAT, Minnemeers 9, 9000 Gent.

GENT UITZONDERLIJKE RITTEN GENTSE TROLLEYBUSSEN

Deelname in de kosten
13 € per persoon.

Ritten tussen 13u00 en 17u00.
Vertrek stelplaats De Lijn, Brusselse steenweg 361, 9050 Gentbrugge.

Voorstelling en voorverkoop van het nieuwe boek "De Gentse Trolleys" uitgegeven door de vzw De Poldertram.

Uitzonderlijke ritten
Zondag 28 aug. 2011
De twee bewaarde trolleybussen worden ingezet op lijn 3, zie:
www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1413134

Organisatie in samenwerking met De Lijn, META, ETC. vzw De Poldertram, A. Cortell
Infos: trolleybus11@trams-trolleybus.be

Verantwoordelijke uitgever: A. Cortell 176 rue L. Dewonck 4432 Alleur

GENT: DMSA & MIAT-WANDEL- EN FIETSRUTE “PECH ONDERWEG”

Deze routes “doorheen b'ARM'hartig Gent” werden door de Dienst Monumentenzorg en Architectuur & MIAT samengesteld naar aanleiding van de Erfgoeddag 2011 met thema “Armoe Troef”. De route, die handelt over de ontwikkeling van de arbeidershuisvesting te Gent, kan nog steeds individueel afgewandeld of gefietst worden met behulp van een fraaie (maar per fiets niet zeer handige) in zestien gevouwen affiche! Deze geplooidde affiches zijn o.m. gratis beschikbaar aan de infobalie van het MIAT. Gelukkig is de route wel voorzien van een gedetailleerde kaart.

GENT: “DE GROOTE LYS” HERDACHT

In het kader van de inhuldiging van het nieuwe “Park Brugsepoort”, versierd van meer dan honderd ‘Brugse poorten’ (6 meter hoge portieken) en hun 100 kleurige, artisanale vlaggen, verleende de buurtwerking ook aandacht aan de industriële geschiedenis van deze site. Door middel van een sympathieke tentoonstelling en geleide wandelingen omtrent “*De Groote Lys*”, de grote textiel fabriek die vroeger op het terrein van het huidige park stond. Het beeld van de voormalige vlas- en jutespinnerij, die in de zestiger jaren plaats ruimde voor een (gelukkig) slechts deels uitgevoerde hoogbouw wijk, is een vergeten verhaal voor de jongere generatie. Dit verhaal werd van stal gehaald door een werkgroep. Deze ondervroeg oud- werknemers van het bedrijf en registreerde hun precieuze getuigenissen voor het nageslacht. Het resultaat werd getoond in een Gentse kunstgalerie, maar de expositie is intussen voorbij. Alleszins een prachtig initiatief, met een blijvende neerslag van een aantal interviews met vroeger fabriekspersoneel in TIC, jg. 28, deel 114 (2011, nr. 2).

GENT: NIEUW LEVEN IN PANTOFFELFABRIEK

Gent telt minder lofts dan Antwerpen, maar ze zijn meer over de gehele stad verspreid. Eén ervan werd een aantal jaren geleden door en in opdracht van een kunsthistoricus als woning ingericht in een voormalige kleine pantoffel-fabriek aan de Elyzeese Velden (nr. 65 A). Een deel van het gebouw werd vroeger gebruikt als hooizolder. De karakteristieke industriële sfeer is hier nog goed voelbaar. Hoewel het om een low budget realisatie gaat, is de herbestemming respectvol en geslaagd.

GENT: STAD KOOPT “BANK VAN DEN ARBEID”

De “Bank van den Arbeid”, ooit opgericht door E. Anseele in 1913, is een belangrijk, vroeg 20ste eeuws relict van de rode arbeidersbeweging in Gent. De Provincie Oost-Vlaanderen hield er tal van tentoonstellingen maar deze verkocht het gebouw door aan de Stad Gent. Doel is om daar het SOB (Stadsontwikkelingsbedrijf) in onder te brengen. Een (klein) deel van het gebouw blijft fungeren als “SOB-exporuimte”.

LOCHRISTI: GERESTAUREERDE TRAM 9944 VERLAAT RESTAURATIE-LOODS

Stefan Justens en zijn medewerkers van Poldertram mogen terecht fier zijn: “den 9944 is gereed!”, titelt men in de laatste Poldertram-Nieuwsbrief. Deze zomer is deze tram te bewonderen tijdens diverse tramritten tussen Adinkerke en De Panne, waar hij in de stelplaats tentoongesteld wordt. Zie ook blz. 32 en op www.poldertram.be waaruit deze foto.

TEC-STIEL-FESTIVAL

Van 18 tot 26 juni jl. ging het Tec-Stiel-Festival plaats in zes Oost-Vlaamse textielmusea (en in één West-Vlaams textielmuseum). Vakmanschap van de textielbranche stond centraal. Een mooi voorbeeld van thematische samenwerking! Zie www.tec-stiel.be.

TEMSE: HERDENKING Vliegweek 1912 REEDS IN VOORBEREIDING!

De Internationale Vliegweek die in september 1912 Temse en haar grote omgeving mobiliseerde langs de Scheldekaaien wordt herdacht in september 2012. Er wordt dan een boek, samengesteld door Frank De Cuyper en Didier Van Riel over deze historische gebeurtenis voorgesteld. Het wordt een groots volksfeest waaraan alle erfgoedverenigingen en culturele actoren uit Temse en omstreken participeren. Coördinatie en informatie: Sophie Vermeire (Stad Temse, 03/710.12.74, sophie.vermeire@temse.be). Annick Rooms van het Museum Temse is ook betrokken bij de viering (03/710.12.52). Noteer nu al 16 september 2012 in uw agenda's wordt dat wordt het hoogtepunt van de feestelijke herdenking van “Temse 1912” op de Scheldekaaien.

PROVINCIE VLAAMS-BRABANT

OP EEN KIER... TOONT MET SUCCES VERBORGEN ERFGOED IN VLAAMS-BRABANT

“Op een kier...” begint een traditie te worden en de formule werkt: gedurende een paar dagen (in 2011 was dat 15 mei, 19 juni en 17 juli) openen ‘gesloten monumenten’ hun deuren voor bezoekers. Het aanbod biedt de mogelijkheid op een ander moment dan de klassieke “OMD” exclusieve inblik te hebben in doorgaans ontoegankelijke gebouwen of erfgoedcollecties. Ook (pre)industriële erfgoed kwam aan bod: we noemen slechts de watermolen en brouwerij MENA te Rotselaar, het ‘Tegelmuseum te Orsmaal en de “Molen te Leefdaele” in Rillaar. We kijken al uit naar een volgende editie... Zie ook: www.vlaamsbrabant.be/opeenkier .

AARSCHOTSE ‘MOLEN VAN SCHOONHOVEN’ LEVERT STROOM!

Het aantal molens in Aarschot is talrijk. Iedereen die SIWE-publicaties leest kent intussen de 16de eeuwse, gerestaureerde ‘s Hertogenmolens. Misschien kent u de “Witte molen”, een typische stenen windmolen? Op de gerestaureerde “Moedergeule”, een standaardmolen, vanuit Mechelen overgebracht in 1833 op Hondsheuvel te Gelrode. Een andere windmolen is de Heimolen (opgericht in 1662) te Langdorp. Een paar jaar geleden werd de Molen van Schoonhoven, een massieve 18de eeuwse watermolen aan de rand van Aarschot, gerestaureerd door Ecopower. De molen wekt duurzame elektriciteit op voor een tiental gezinnen. Ook het zes meter hoge rad van ‘Watermolen te Leefdaele’ draait nog, maar zonder elektriciteit op te wekken. Al deze molens zijn te bezoeken, zie voor praktische info www.toerismeaaarschot.be .

HAASRODE: MUSEUM IN DE KIJKER: “HET BRABANTS RADIOMUSEUM”

Het Brabants Radiomuseum is het werk van André Janssens, die reeds in zijn vroege jeugd geboeid was door techniek en op 11 jarige leeftijd zijn eerste radio bouwde. Jaar na jaar groeide een unieke collectie. André Janssens studeerde in een vakschool en is een man die nog steeds graag met zijn handen werkt. Hij werkt nog steeds als onderhoudstechnicus op een school, maar gaat volgend jaar met pensioen. Intussen bouwde de verzamelaar zelf een museumgebouw, met de presentatie van zijn collectie in de kelder en met een gelagzaal op het gelijkvloerse niveau. Passie voor techniek gaat niet zonder ontspanning achteraf... Op 20 augustus 2010 brak een belangrijke dag aan: dan ging het Brabants Radiomuseum open voor bezoekers. Topstukken zijn (onder meer) een exemplaar van ‘Radio Lamp Company’ (VS, 1933), een

Pilot 732A (VS, 1936), een Mockbur FOCT 5651-4 (USSR, ca. 1948) en het favoriet stuk van de conservator: de “Radiotechnica model 50” (Tsjechië, 1932)... In totaal zijn er meer dan 6000 stukken. Ook een blik op de werkruimte van het museum is boeiend.

Praktisch: Open elke vrijdag en zaterdag van 14 tot 24 uur. Zon- en feestdagen: 14 - 23 uur. Adres: Herpendaalstraat 13A, 3053 Haasrode. Tel.: 016/401945 GSM 0496/3075.14 Zie ook: www.siwe.be/actor.php?id=317. Toegangsprijs : 3 € , tot 12 jaar gratis, groepen en 65+ : 2,50 €.

HULDENBERG: SPOREN MET STOOM EN MAZOUT

In het najaar van vorig jaar verscheen een fraaie publicatie van en door de Heemkundige Kring van Huldenberg “Met stoom en mazout / 74 jaar sporen tussen Tervuren en Tienen”. Auteur is René Hallet. Men vindt een korte bespreking van de inhoud in de onderstaande rubriek “*Besprekingen Publicaties*”. (Met dank aan Dominique Vanpée).

KAMPENHOUT EN HET WITLOOFMUSEUM

Witloof kent iedereen, maar over de historiek van de teelt (sinds 1850 sterk opgekomen in de regio Kampenhout), de teelttechnieken (tot 1970 in volle grond of in schuren, nadien via “hydroteelt”) en de handel van deze typisch Belgische groente (ook “het witte goud” genoemd), reikt de kennis meestal niet ver.

Daarom werd in 2004 het “Witloofmuseum” opgericht. Het is gehuisvest in een deel van de voormalige Tuinbouwveiling, langs de Leuvensesteenweg te Kampenhout, vlakbij de brug van Kampenhout-Sas.

We vermelden speciaal dat het Witloofmuseum diverse educatieve programma’s en interactieve bezoeken voor de kinderen en jongeren heeft uitgewerkt en bovendien regelmatig meewerkt aan de Week van de Smaak (eerstvolgende aflevering ervan: van 14 tot 22 november 2012). De nabijheid van het Kanaal Leuven-Dijle en de groene omgeving vormt een pluspunt en zet aan tot een nadere verkenning van de omgeving... of het degusteren van exclusieve witloofspecialiteiten in restaurant Veilinghof (www.veilinghof.be).

Een echte aanrader is ook de WITLOOF-FIETSRUTE (39 km), gratis via www.toerismevlaamsbrabant.be/publicaties . Op een paar kilometer van het museum ligt het Provinciaal Agrarisch Centrum, Blauwe Stap 25 te Herent. Dit fungeert (we citeren een informatiebrochure) als een “nationale proeftuin voor witloof” (zie www.proeftuinherent.be). Over de Europese erkenning van “Brussels Grondwitloof”, geteelt in het gebied met Kampenhout als geografisch middelpunt, lees meer op www.grondwitloof.be .

Praktisch: Adres: Leuvensesteenweg 22, 1910 Kampenhout. Open : wo 14-17 uur, do en vr.: 10-12.30 en 13-17 uur, weekeind : 13-17 uur. Tel.: 016/22.32.80 / www.kampenhout.be / E-mail: witloofmuseum@kampenhout.be .

LEUVEN: LEUVENS HISTORISCH GENOOTSCHAP IN DE BRES VOOR BEHOUD VAN BOTTELARIJ DEVROEY

Het pand van de vroegere *bottelarij Devroey* in de Tiensestraat in Leuven moet mogelijk / wellicht plaats ruimen voor een studentenresidentie. Om dit waardevolle erfgoed van de sloop te redden, werd er door het *Leuvens Historisch Genootschap* meteen een intensieve reddingsactie op poten gezet. Er werden heel wat bezwaarschriften en een petitie ingediend bij de schepen van Ruimtelijke Ordening. Ook zorgde het LHG voor een zeer informatieve publicatie rond de erfgoedwaarde van het pand. Op 27 mei werd de bouwaanvraag voor de studentenkamers geweigerd, maar helaas kan de oude bottelarij nog steeds afgebroken worden. Lichtpuntje: Ruimte en Erfgoed bestempelde, in overleg met VIOE, het pand recent als lokaal waardevol erfgoed. Wordt vervolgd!

LEUVEN: OPENBAAR ENTREPOT WERD KUNSTENCENTRUM

Het voormalig Douanegebouw (Openbaar Entrepot) ontworpen door arch. V. Broos aan de Vaartkom werd (gelukkig) beschermd. Het complex gaat een nieuw leven in als "OPEK" (OPENBAAR ENTREPOT voor de KUNSTEN). Gebruikers zijn: Braakland/zhe Bildung, Fabuleus, Artforum, MOOSS, Wisper, Lemmens Drama (Hogeschool voor Wetenschap & Drama) en 30CC (sociaal artistiek project "de Factory"). Van 9 tot 11 september vindt het openingsgebeuren plaats. Alles hierover op www.opek.be.

O.-L.-VROUW-LOMBEEK EERT HAAR "ZEPPOSMOLEN"

De Hertboommolen in O-L-V-Lombeek werd in de jaren 1960 door de filmopnamen van de TV-serie "Kapitein Zeppos" (met Senne Rouffaer in de hoofdrol) zo populair, dat sindsdien deze oude staakmolen veelal "Zepposmolen" wordt genoemd. De molen en molenhuis werden omgevormd tot "Hertboommolenmuseum". Adres: Windmolenstraat 20, 1760 O.L.V.-Lombeek. Toegang op zon- en feestdagen van mei tot eind september en verder op zondagen de rest van het jaar. Open van 11 tot 17 uur.

TIENEN: 175 JAAR TIENSE SUIKERRAFFINADERIJ

De fabriek produceert per jaar 600.000 ton witte suiker per jaar, waarvan 2,096 miljard suikerklontjes. Daar zit een hele historie achter. In 1836 werden in Tienen twee suikerfabrieken opgericht door Joseph Vandenbergh de Bincokom en Pierre Vanden Bossche. In 1887 werd de N.V. Tiense Suikerraffinaderij opgericht. Het "harde" suikerklontje werd pas vanaf 1902 vervaardigd en

werd meteen een succes. Nog steeds worden deze klontjes gemaakt op basis van Belgische suikerbieten. Tiense Suiker werd in 1928 marktleider in België. De overname van "Candico" betekende in 1969 het begin van de Tiense riet-suikerklontje. In 1989 koopt het Duitse Südzucker 75 % van de aandelen van de familie Wittock. De nieuwe bedrijfsleiding investeert fors in de afdeling voedingssupplementen Beneo (Wijgmaal) en BioWanze: deze uiterst moderne bio-ethanol-fabriek BioWanze (in Wanze nabij Luik) werd in 2008 opgericht. Op 21 juni 2011 heft de Duitser Südzucker-topman Thomas Hubbuch het glas n.a.v. van 175 jaar Tiense Suikerraffinaderij.

PROVINCIE WEST-VLAANDEREN

BRUGGE: "BEN" WERD OPGESTART

"**BEN**" staat voor Brugs Erfgoed Netwerk en is bedoeld voor iedereen die wil samenwerken rond het erfgoed van Brugge. Activiteiten van BEN bestaan uit "ontmoetingsmomenten", het project "Erfgoed en beeldvorming" (start op 25 juni 2011), "proeftuinen" (dit zijn resultaten van samenwerking tussen specifieke erfgoedactoren). Contactadres: Erfgoedcel Brugge, Pakhuizen – Komvest 45, 8000 Brugge (Lieven De Visch, tel.: 050/44.50.49 E-mail: lieven.devisch@erfgoedcelbrugge.be) web: www.erfgoedcelbrugge.be/BEN.

DE PANNE: TENTOONSTELLING "TRAM IN RESTAURATIE" LAAT JE VERVOEREN IN EEN HISTORISCH TRAMRIJTUIG

Tot en met zaterdag 11 september 2011 kan je in de Stelplaats van De Panne (Loskaai 12, De Panne, dus aan de halte De Panne Esplanande) een unieke expo bezoeken over het hele restauratieproces van de pas herboren "**TRAM 9994**" (uit 1931) en restauraties van trams in een breder perspectief. Combineer je bezoek met een rit per historische tram naar Adinkerke station (en terug) op een zaterdagmiddag tijdens de duur van de expo.. Voor de huur van een historisch tramrijtuig (en een veilige bestuurder!) voor uw bedrijfsfeest of uw vriendenparty, contacteer Katrien Van den Bosch (0494/10.28.83) of stuur een mail naar katrien.vandenbosch@delijn.be / Lees ook over historische trams (en autobussen) op www.metavzw.be. Dienstregeling: zie www.tramdestijds.be (waaruit foto). Zie ook tram blz. 28.

EERNEGEM: SBR-RADIOMUSEUM

Nog eens een radiomuseum? Ja, maar een privémuseum dat focust op het Belgische radiomerk **“Société Belge Radio Electrique” (SBR)**, ontstaan in Brussel op 4 oktober 1922. Het merk, ooit veruit het belangrijkste in ons land, werd na WO II opgeslokt door Philips. **Karel Verstringe** (GSM 0479/29.04.73, eeuwfeestpaleisje@telenet.be), beheerder van het museum verwacht u voor een bezoek de 1ste vrijdag van de maand (10-18.30 uur) of de laatste zaterdag van de maand (13-18 uur). Adres: Westkerkestraat 79 te 8480 Eernegem. Zie ook www.eeuwfeestpaleisje.be.

HARELBEKE: BOEK OVER STATION EN SPOORWEG IN VOORBEREIDING

In 2014 verschijnt een boek over de spoorweg in Harelbeke (het station, zijn omgeving, de spoorlijnen 75 & 89). Dirk Viaene, werkzaam bij Infrabel, werkt aan dit project en uw foto's en documentatie over het bovenstaande is van hart welkom, zo vernam SIWE. Contact: dirk.viaene@infrabel.be.

KANAAL BOSSUIT-KORTRIJK VIERT 150ste VERJAARDAG

Er wordt een heus feestprogramma voorzien bij de 150ste verjaardag (1861-2011) van deze belangrijke kanaalverbinding tussen Leie en Schelde. Op 2 juli jl. opende een historische tentoonstelling over de aanleg van het kanaal en de industriële ontwikkeling die de waterweg stimuleerde. De expo vindt plaats op verschillende locaties in de kanaalgemeenten, met als ankerpunt de na

veel getouwtrek als monument beschermde *Magazijnen Schaeken*, opgericht in 1863 en 1870 langs de Groeningekaai te Kortrijk. Tegenover deze locatie pronkt de tot lofts en kantoren gerenoveerde *Spinnerij Camille De Stoop* (gebouwd in 1908). Pal aan de overkant valt een schoolvoorbeeld van sociale verdringing op: de Groeninghe weverij werd (op de schoorsteen met merknaam 'Titan' na) gesloopt voor de bouw van luxueuze appartementen langs het kanaal die de arbeidershuisjes erachter in de schaduw zetten. U leest meer hierover in de brochure *“De vaart en verder. Ontdekkingstocht langs de Kortrijkse kanaalwijken”*. U ontdekt het ook allemaal tijdens speciale vaartochten en educatieve animaties, zie www.150jaarkanaal.be. Of contacteer

voor info over groepsbezoeken Eva Demeulemeester, bereikbaar via e-mail vvv.scheldestreek@skynet.be (tel.: 0474/83.84.37).

Lees ook een zeer mooie bijdrage over de historiek en de verjaardag van het Kanaal Bossuit-Kortrijk in *‘Erfwoord’*, nr. 62 (mei-juni-juli 2011).

OOSTDUINKERKE (KOKSIJDE): “ZEEROTICA” IN VISSERIJMUSEUM

“Zeerotica” is een expo over liefde en lust aan de kust. Zoals dit rijmpje is ook de tentoonstelling: vernieuwend en fris, met artistiek werk van o.m. Johan Tahon en Paul Delvaux, met literaire getuigenissen van het lichtvoetige genre (o.m. van Annelies Verbeke en haar passie voor vis), met verhalen over eenzame en bronstige zeelui en hun dromen aan vurige zeemeerminnen...

De nieuwe Poolse museumdirecteur Maja Wolny wil deze expo, die nog loopt tot het einde van 2011, als lokmiddel gebruiken voor meer museumbezoek. Wij stelden echter ter plaatse vast dat nogal wat bezoekers enkel de gratis expo “Zeerotica” bezochten en hun bezoek aan het eigenlijke museum uitstelden. SIWE bezoekt op zondag 13 november zowel de vaste museumcollecties als Zeerotica, zie ook bij “Komende activiteiten” en ook www.visserijmuseum.be.

OOSTENDE OOSTEROEVER: “FREESTATE” VERBINDT OUD HAVENERGOED EN JONGE KUNST

De Masterscriptie van “Maritiem erfgoed op de Oostendse Oosteroever” aan de Artesis Hogeschool Antwerpen, samengesteld door Sarah Cuveele en Lynn Florizoone (zie “Onder de leeslamp”) is nog maar net af, of het gebied van Oostende-Oosteroever komt opnieuw in de belangstelling met FREESTATE. De folder en affiche van deze expo jonge Belgische kunst (toegankelijk t.e.m. 11 september) tonen een luchtfoto met de slipways en havendokken, gedomineerd door de ranke vuurtoren. Een prima gelegenheid om ook het havenerfgoed dit minder bekend deel van Oostende te verkennen. Start van de route: Pakhuis aan de Hendrik Baelstraat 12. Meer info: www.free-state.be.

TORHOUT: BELGISCHE ART DECO KERAMIEK IN DE KIJKER

In het Museum Torhouts Aardewerk loopt tot en met 4 september de tentoonstelling “Belgische Art Deco Keramiek”. Daarna (van 17 september 2011 tot 8 januari 2012) verhuist de expo naar het Keramiekmuseum te Andenne (Prov. Namen). De buitengewoon goed opgestelde expositie presenteert zowel kunstkeramiek (Charles Catteau, Oscar De Clerck, Domien Ingels, Edgard Aubry, Roger Guérin e.a.) als industriële producten uit openbare en (vooral) private

verzamelingen. De productie van bedrijven uit Saint-Ghislain, Nimy en Thulin (Henegouwse plaatsen) en uit Vlaanderen komt aan bod. Ook de proto art-decoproductie in Torhout wordt belicht. Ter gelegenheid van de tentoonstelling verschijnt een exclusief boek, zie "Besprekingen publicaties". Zeer warm aanbevelen!

Praktisch: Museum Torhouts Aardewerk, Ravenhofstraat 5, Torhout, open dagelijks 9-12 uur en 14-17 uur. Meer info op www.museum-torhouts-aardewerk.be.

VEURNE: BAKKERIJMUSEUM TOONT NIEUWE TENTOONSTELLING

Het Bakkerijmuseum te Veurne presenteert tot 30 november 2011 "**Gekneed als bakker. Bakkersgeneraties en hun geschiedenis**". Alle praktische informatie hierover op www.bakkerijmuseum.be / Er verscheen bij deze expo een kleine, maar vlot geschreven catalogus.

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

BRUSSEL: LEGERMUSEUM VERNIEUWT PRESENTATIE

Na de nieuwe presentatie van de collectie Tweede Wereldoorlog een paar jaren geleden, werd ook de zaal 1914-1914 over de Eerste Wereldoorlog grondig vernieuwd. Tevens loopt vanaf voorjaar 2011 een nieuwe semi-permanente expo "War & Game".

BRUSSEL: CARABAIN-TENTOONSTELLING IN BROODHUIS VERLENGD

De tentoonstelling Jacques CARABAIN (1834-1933) in het Brusselse Broodhuis (Stedelijk Museum, Grote Markt) loopt nog tot eind 2011. De expo toont een honderdtal unieke aquarellen, in opdracht van burgemeester Karel BULS gerealiseerd tussen 1894 en 1897. Deze beelden van arbeidersbuurten en de oude haven van Brussel worden geconfronteerd met hedendaagse foto's, gemaakt op identiek dezelfde plaatsen als waar Carabain zijn schildersezels neerpootte. Warm aanbevelen, ook voor niet-Brusselaars! Voor praktische info, zie www.brussel.be.

BRUSSEL: VUB MASTERSTUDENTEN VERDIEPEN ZICH IN 'FOOD HISTORY AND CULTURE'

Vanaf het Academiejaar 2011-2012 kunnen Masterstudenten Geschiedenis aan de Vrije Universiteit Brussel, naast het met vrucht volgen van verplichte opleidingsonderdelen, zich specialiseren in "Food History & Culture". Zie hiervoor www.vub.ac.be/FOST.

Op 9 en 10 februari 2012 wordt overigens in de VUB een congres gehouden "**Food, identity, place & memory in Europe from an historical perspective (19th & 20th C)**". Call for papers: contacteer Anneke Geyzen (ageyzen@vub.ac.be) en Olivier de Maret (odemaret@vub.ac.be), zie verder ook www.vub.ac.be/FOST/taste-of-home.

ELSENE: "BRUSSEL, EEN STERK STAALTJE VAN ENGINEERING" IN HET CIVA

In het Brusselse architectuurmuseum CIVA (Kluisstraat 55 te 1050 Elsene-Brussel) loopt de tentoonstelling "**Brussel, een sterk staaltje van engineering / Bruxelles, prouesses d'ingenieurs**". De ULB en VUB werkten mee aan deze manifestatie. Het is de eerste keer dat het ingenieurserfgoed (vooral dat van de burgerlijke ingenieurs) in het Brusselse zo uitgebreid belicht wordt. SIWE organiseert een exclusief bezoek aan deze tentoonstelling op 25 september 2011, zie rubriek: **Komende activiteiten**.

Er werd een publicatie voorzien over het onderwerp "**In de voetsporen van de bouwkundig ingenieurs**", opgevat als een soort van Brusselse gids voor ingenieurserfgoed met zeven wandelingen. De gids is 320 pagina's dik en is voorzien van 450 illustraties. Verkrijgbaar in de CIVA-boekhandel tegen 25 €.

Praktisch: de tentoonstelling loopt tot 2 oktober 2011, open van dinsdag tot zondag 10.30 tot 18.00 uur. Toegangsprijs: 6 euro, senioren en studenten 3 euro. / Zie ook www.civa.be / www.expo-ingenieurs.be / info@civa.be Tel.: 02/642.24.50.

SCHAARBEEK: GERENOVEERD STATIONSPLEIN MAAR NOG GEEN SPOOR VAN EEN SPOORMUSEUM !

Ruim een jaar geleden (mei 2010) werd het Stationsplein (officieel het "Prinses Elisabethplein") van Schaarbeek gerenoveerd. Het prestigieuze sluitstuk van pleinrenovaties... in de hoop dat het nieuwe spoor museum de kansarme buurt zou opwaarderen. We zijn een jaar later: veel van het straatmobilair is bescha-

digd, drie van de twaalf “design-lichtpaaltjes” geven nog licht, en van het spoomuseum is er... geen spoor !

De bouwaanvraag is al geruime tijd ingediend, beweerde Leen Uytterhoeven (NMBS-holding) eind april 2011. Ze omvat drie delen: een nieuwe lokettenzaal, een aanpassingsplan aan de huidige inkomhal (om er de ingangshal van het museum van te maken) en een nieuwbouw (voor het eigenlijke spoorwegmuseum). De Holding trekt een budget van 11 miljoen euro uit voor de renovatie en nieuwbouw plus nog eens 5 miljoen euro voor de museuminrichting. Ook Beliris (Federaal Fonds voor Brussel) zou zijn duit in het zakje doen. (Vrij naar Brussel Deze Week 1277, 28/4/2011)

SINT-JANS-MOLENBEEK: TABAKFABRIEK ‘BAT’ WERD BEDRIJVENCENTRUM

De Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij Brussel (GOMB) renoveerde (met architectenbureau Assar Architects) de voormalige tabakfabriek “*British American Tobacco*” (*BAT*) tot bedrijvencomplex ‘*Lavoisier*’. Het karakter van dit modernistisch gebouw uit ca. 1930 bleef bewaard. De GOMB werd al eigenaar van dit BAT-gebouw in 2002, kort na de sluiting. In de jaren 1950 werd in deze enorme kolos ongeveer 50 à 60 miljoen sigaretten per dag (!) vervaardigd met 400 arbeiders...De GOMB hoopt nu dat de ambitieuze renovatie (13.000 m²) minstens 350 banen zal genereren.

SINT-JOOST-TEN-NODE: ‘EEN HARD BESTAAN’ IN MUSEUM CHARLIER

Recente cijfers tonen aan dat één op vijf werknemers in ons land in armoede leeft. Dat klinkt contradictorisch, maar het is realiteit. Arbeid brengt niet altijd rijkdom, is vaak slechts een overlevingsstrategie. Vroeger was dat nog meer het geval dan nu. De 19de eeuwse en vroeg 20ste eeuwse taferelen van het landelijke leven der boeren en arbeiders, in beeld gebracht door tal van schilders en gepresenteerd in een tentoonstelling in het Museum Charlier, zijn hiervan treffende getuigen. Bewonder in dit veel te weinig bekend, klein maar sfeervol museum kunstwerken van Charles De Groux, Constantin Meunier, Adriaan Heymans, Isidoor Verheyden, Léon Frédéric, Eugene Laermans, Joseph Stevens en andere eminente kunstenaars.

Praktisch: tot 30 september 2011 kan je in het Museum Charlier (Kunstlaan 16 te 1210 Brussel) terecht voor een bezoek aan “*Een hard bestaan*”.

Toegang: van maandag tot donderdag van 12 tot 17 uur, op vrijdagen van 10 tot 13 uur. Gesloten gedurende weekends.

Website: www.charliermuseum.be .

SINT-JOOST-TEN-NODE: VERNIEUWDE ‘ATELIERS MOMMEN’ FEESTELIJK INGEHULDIGD

Op 13 en 14 mei jl. werd in de Liefdadigheidstraat 37 te Sint-Joost (vlakbij het hiervoor aangehaalde Charliermuseum) de vernieuwde “Ateliers Mommen” feestelijk ingehuldigd.

Het betreft een woon- en handelshuis aan de straatzijde en een achtergelegen, typische, kleinschalige fabriek (arch. Ernest Hendrickx) waarin vanaf 1874 door Félix Mommen en zijn medewerkers verf voor kunstenaars, schrijnwerkartikelen (van schilderezels tot lijsten) gemaakt werden. Het complex bevatte ook al vroeg een vleugel met kunstenaarsateliers (uit 1894, architect Henri Van Massenhove), wat de site al in de Belle époque de reputatie bezorgde van “artistieke bijeenkomst”. Hier werkten in ateliers (voorzien van noordlicht, geschikt voor kunstenaars!) beroemdheden als Théo Van Rysselberghe, Emile Verhaeren, Rik Wouters en Félicien Rops. In 1988 werd het hele complex beschermd als monument.

Het complex werd met steun van de gemeente en begeleid door een vzw (Atelier Mommen asbl, contactpersoon Jean-Louis Struyf, 02/217.26.74) grondig gerenoveerd maar de functie bleef nagenoeg gelijk: “artists in residence”, ambachtelijke ateliers en woningen. De Ateliers Mommen zijn een “verborgen pareltje”, de mooiste kunstenaarscité van de hoofdstad.

Zie ook website : www.ateliersmommen.collectifs.net .

Foto Cobra.be

BAKKERIJGEBOUW VAN VICTOR HORTA WORDT NIET BESCHERMD

Ons oog viel op een artikel in De Standaard door Geert Sels, getiteld “Bescherming industrieel pand Horta geweigerd in Hortajaar. Bakkerij van Victor Horta te huur” (De Standaard, 11 mei 2011). Het betreft de zgn. “Coöperatieve bakkerij nr. 2”, in 1896 opgericht langs de Koolmijnkaai. In 1961 werd het gebouw zwaar verbouwd. Vandaag is het gebouw bijna onherkenbaar.

Maar als men oude en recente foto's vergelijkt, herkent men uiteraard nog dat het over het bewuste gebouw van Horta gaat, waarvan men vroeger aannam dat het niet meer bestond. In mei en juni presenteerde Jos Vanderbreeden van het Sint-Lukasarchief (www.sint-lukasarchief.be) een tentoonstelling in zijn lokalen, met tal van interessante documenten over de socialistische coöperatieve Le Peuple (documenten die in 1971 van de ondergang werden gered door Jos Vanderbreeden). Wordt zeker vervolgd...

Zie voor het activiteitenprogramma van het Horta-jaar (in 2011 is het 150 jaar geleden dat Horta geboren werd). Website www.horta2011.be .

WALLONIË

BLEGNY-MINE: EEN NIEUW WANDELPAD NAAR / OP DE TERRIL

Binnenkort wordt op de terril naast de koolmijn van Blegny een nieuw wandelpad en trap aangelegd. Dit gebeurt met middelen van Interreg IV TIGER (aangaande landschapsherstel en -inrichting). Voor de steenberg in kwestie loopt heden een beschermingsprocedure. Het pad zal dus het landschappelijk kader van de terril dienen te respecteren: een mooie opgave.

Meer hierover in Blegny-Mine News nr. 8 (maart-april 2011, zie kaffoto) en op www.blegnymine.be.

CHARLEROI: HERDENKINGSPROGRAMMA “CHARLEROI 1911-2011”

In 1911 beleefde Charleroi een “moment de gloire” met een internationale (maar niettemin geen ‘universele’) tentoonstelling. Deze had het karakter van een heuse Wereldtentoonstelling. Honderd jaar na datum wordt één en ander uitgebreid herdacht.

Na een mooie start op 29 mei, met een “klank en lichtspel” aan de Université du Travail (gepend in 1911) en de opening van een (wat ons betreft zeer teleurstellende) expo “Du peintre au photographe” in Musée des Beaux-Arts, komen nog evenementen. We noemen er slechts een paar van.

Op 22 september 2011 biedt Ciné le Parc u een digitale reconstructie van de hele expo (www.cineleparc.be). Op 30 september openen diverse exposities over glas en glasnijverheid hun deuren in ‘Le Bois du Gazier’ (zie www.charleroi-museum.be). Op 8 oktober volgt een “Festival van het arbeiderslied van Charleroi” (www.festivalchansonouvriere.be). Tot 24 september loopt “Histoire des constructions automobiles de la région de Charleroi de 1897 à 1930” in de bibliotheek van Marchienne-au-Pont (tel.: 071/86.56.27).

De publicatie van een imposant boek over de geschiedenis en het erfgoed van de stad Charleroi wordt voorzien eind september... Men vindt het volledig programma van de herdenking op volgende website: www.charleroi1911-2011.be.

JEMELLE EN HET “CENTRE DU RAIL & DE LA PIERRE”

Van april tot eind oktober is bezoek mogelijk aan dit bezoekerscentrum over de spoorlijn Jemelle-Houyet (in dienst sedert 1894) en de plaatselijke ontginning van natuursteen. De collectie spoorwegergoed is erg interessant en divers. Adres: Av. De Ninove 11 (op 5 min. wandelen van het station), 5580 Jemelle. Zie: www.valdelesse.be.

MORLANWELZ: EXPOSITIE GLASWERK IN HET KONINKLIJK MUSEUM VAN MARIEMONT

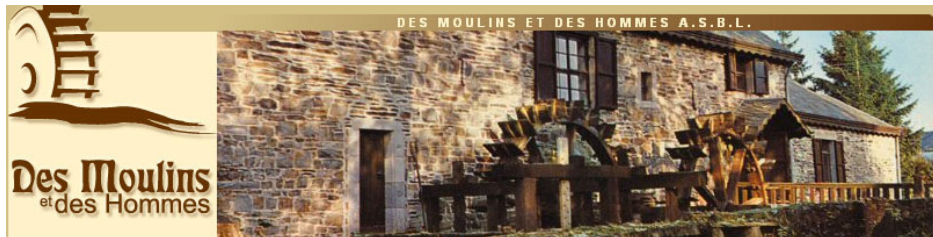
“*Art Deco en modernistisch glaswerk: van Charles Catteau tot Val Saint-Lambert*” is de titel van een prachtige tentoonstelling over het artistiek erfgoed van de glasfabrieken uit de ‘Région du Centre’, daterend uit de periode 1920-1940. De glascreaties uit de “holglas-glasfabrieken” van de Centrum-regio, nl. te Manage (Scailmont), te Familleureux (Gobeleterie nationale) en te Houdeng-Gougnies (Verreries du Centre) worden geconfronteerd met creaties uit Val Saint-Lambert (Seraing) en uit Boom. Charles Catteau was al tijdens zijn leven beroemd als ontwerper van keramiek- en glascreaties. De expo toont ook werk van talrijke minder bekende tijdgenoten: Léon Ledru, Charles Graffart, Félix Matagne. Technisch gebruikte men voor de glascreaties toen drie bijzondere technieken: zandstralen, ‘inbijting’ en emaillering. De expo toont vooral creaties in Art Deco en modernistisch glaswerk. Deze stijlen vindt men ook terug in de glas-in-lood ramen van deze periode, waar de expo naar verwijst. Naar aanleiding van de expo verscheen een buitengewoon interessante publicatie – catalogus. Warm aanbevolen.

Praktisch: tot 4 september 2011 kan je in het Koninklijk Museum van Mariemont (Chaussée de Mariemont, Morlanwelz, nabij La Louvière) terecht voor een bezoek aan deze expo. Toegang: van dinsdag tot en met zondag van 10 tot 17 uur. Website: www.musee-mariemont.be.

ORVAL EN HAAR ABDIJBROUWERIJ EN -KAASMAKERIJ

Leden vroegen ons naar de bezoeken van de brouwerij van Orval (in Villers-devant-Orval). Het blijkt dat deze enkel bij jaarlijkse opendeurdagen kon bezocht worden: zie www.trappist.com. De brouwerij dateert van 1931 en werd opgestart om kapitaal aan te leggen voor herstelling en onderhoud aan de abdijgebouwen. Kaas wordt hier ook gemaakt sedert 1928, naar oude recepten van de trappisten van de Abdij “Port du Salut”. Tel.: Brasserie d’Orval 061/311.261. Kaasmakerij (Fromagerie de l’Abbaye d’Orval) 061/311.060.

DE OURTHEVALLEI EN HAAR MOLENS: LEVENSWERK VAN JACKY ADAM

In "Onder de leeslamp" leest u onder de naam Jacky ADAM de titel van het vierde deel van "Des Moulins et des Hommes" met als ondertitel "de l'Ardenne aux Portes de la Famenne". Eerdere delen over de molens in de "Oithe Orientale", "Ourthe Occidentale" en "Vallée de l'Aisne" verschenen reeds in resp. 2001, 2002 en 2009. Doel van deze gepassioneerde molinoloog is om nog bijkomende moleninventarissen te publiceren, waarin de watermolens van het noordelijke stroomgebied van de Ourthe (dus zuidelijk van Luik) zullen besproken worden. De vereniging - uitgeverij beschikt over een prachtige website met uniek beeld- en filmmateriaal. Surf dus naar : www.desmoulinsetdeshommes.be , waaruit ook bovenstaande foto.

TREIGNES: BRANDWEERLUI, HELDEN VAN GISTEREN EN VANDAAG

Tot 13 november 2011 kan u in het "Ecomusée du Viroin" te Treignes terecht voor een bezoek aan een expositie "**Brandweerlui, helden van gisteren en vandaag**". De tentoonstelling schetst de historiek van de brandweer en presenteert de vroegere en hedendaagse uitrusting: pompen, brandspuiten, bijlen, brandblussers en helmen. Verder zijn er schaalmodellen, foto's en archiefdocumenten te zien, in het bijzonder over de brandweer van Couvin. / Adres: rue Eugène Defraire 63, 5679 Treignes (ca. 20 km ten zuiden van Dinant), toegang op werkdagen van 9 tot 12 en van 13 tot 17 uur. Weekeind: 10.30 tot 18 uur. Website: www.ecomuseeduviroin.be .

TWEE DVD-FILMS OVER WAALS INDUSTRIEEL WERELDERFGOED

Te koop in de betere boekhandel en dvd-handel in Brussel (o.m. Tropismes, www.tropismes.com) en Wallonië: een documentaire over de "Neolitische silexmijnen te Spiennes" en over de "Scheepsliften op het Centrumkanaal". Coproductie van Cultura Europa asbl en het Ministerie van het Waalse Gewest. Uitstekend didactisch materiaal, doch niet nieuw want overzetting van videoproducties uit 1997. Prijs: 10 euro per film.

NAZOMERTIP: BEZOEK EENS EEN INDUSTRIEEL MUSEUM IN WALLONIË !

Hieronder vindt men ruim tien voorbeelden van interessante (vooral kleine) musea en sites, stuk voor stuk uniek in hun soort. Ideaal voor een paar (na)zomerse uitstapjes. Een beperkte keuze uit een veel ruimer aanbod...

PROVINCIE LUIK

- **Source O Rama** (nieuw watermuseum), avenue des Thermes 78bis, Chaudfontaine (www.decouvertes.be)
- **Motorium Saroléa** (motorfietsen verzameling) , rue Saint-Lambert 84 te Herstal (www.gmvloisirs.be)
- **Musée des instruments de physique, Institut St-Roch**, Marché 2 te Theux (www.users.skynet.be/ISR)

PROVINCIE LUXEMBURG

- **Musée Athus et l'Acier**, rue du Terminal 11 te Athus (www.athus-aciers.be)
- **Fourneau Saint-Michel** (met het **Musée du Fer et de la métallurgie ancienne & Musée de la Vie Rurale en Wallonie**) te Saint-Hubert <http://www.province.luxembourg.be>
- **Au cœur de l'Ardoise**, Domaine de la Morepire SAFS – rue du Babinay 1, Bertrix (www.aucoeurdelardoise.be)

HENEGOUWEN

- **Automuseum Mahy-Mobiles**, rue Erna 3 te Leuze (www.mahymobiles.be)
- **Centre de Découverte du Vicinal** (trammuseum), rue du Fosteau 2a, Thuin (www.asvi.be)
- **Grand-Hornu** (Galerij 'Grand-Hornu Images en 'Mac's') rue Ste Louise 82, Hornu (www.grand-hornu.be)

PROVINCIE NAMEN

- **Musée de la Céramique**, rue Charles Lapierre 29 te Andenne (www.ceramandenne.be)
- De Bocqspoorweg (museumspoorlijn), tussen station Ciney en Purnode (deelgemeente van Yvoir) / (www.cfbcq.be)

WAALS-BRABANT

- **Museum van het water en fonteinen**, av. Hoover 63 te Genval (www.lemuseedeleauetdelafontaine).

INTERNATIONAAL NIEUWS

(algemeen & alfabetisch per land)

ALGEMEEN

Zie voor een ruim aanbod aan internationaal nieuws de website van TICCIH (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage) op www.ticcih.org / E-mail: ticcih@mtu.edu .

We vermelden ook de website van ICOMOS: http://www.international.icomos.org/centre_documentation/bib/worldheritage-industrialsites.pdf met honderden pagina's informatie over de talrijke dossiers over industrieel erfgoed die tot het "World Heritage" behoren.

Zie ook : www.mnactec.cat/ticcih/inventory.php .
Surf ook naar www.erih.net voor informatie over de Europese industrieel erfgoedroutes.

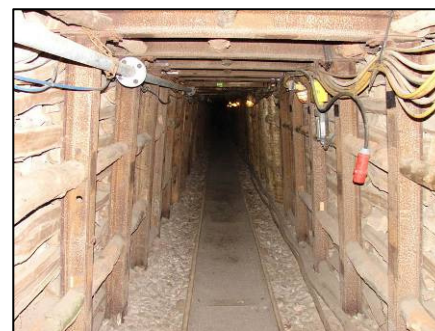
D U I T S L A N D

ALFELD: FAGUSFABRIEK WERD "WERELDERFGOED"

De schoenenfabriek FAGUS te Alfeld an der Leine, ontworpen door Bauhausstichter Walter Gropius, werd geplaatst op de UNESCO-Werelderfgoedlijst. Dit unieke modernistisch industrieel relict, model voor zoveel andere bedrijven in talrijke landen, verdiende het. Ook dit ook het geval is voor een aantal beukenbossen (verspreid in vijf Duitse deelstaten) laten we in het midden...

WITTEN EN ZIJN MIJNBOUW PAD MUTTENTAL

In Witten (zuidelijk Roergebied) en omgeving werd in de 16de tot 18de eeuw reeds steenkool ontgonnen op geringe diepte via ondiepe mijnschachten, met primitieve liften 'aangedreven' door paarden en via de zogenaamde "**Stollen**", horizontale mijngangen die uitgedolven werden in de flank van de heuvels aan de zuidelijke oever van de Ruhr. Het kerngebied van die oude mijnbouw is het "**MUTTENTAL**". Tot kort na WO II waren hier nog een aantal "Kleinzechen" bedrijvig, maar de natuur had toen al de meeste vroege mijnbouwrelicten heroverd. In 1887 werd een stoommachine geïnstalleerd in de Zeche Nachtigal, die later omgevormd werd tot steenbakkerij en ringoven (heden een deel

Zeche Nachtigal oude mijngang Foto A.B.

van het Westfaals Industriemuseum. Een verkenning van het groene "Muttental" gebeurt best te voet of per fiets. Laat je best beginnen met een bezoek aan het oude "**Bethaus**" (een oude smidse, nu een bezoekerscentrum). Voorzie minstens een hele bezoekdag! Website voor meer informatie en details omtrent diverse geleide bezoeken: www.stadtmarketing-witten.de .

EEN VIRTUEEL WETENSCHAPSMUSEUM

Virtuele dingen zijn "in". We laten de beoordeling aan u over omtrent het "Virtuelle Museum der Wissenschaft". Zie : <http://www.amuseum.de/> .

F R A N K R I J K

APIC-HERFSTCONGRES OVER GRAANELEVATOREN

De TICCIH-werkgroep "Landbouw en voeding" bereidt heden een congres voor over graanzuigers, graansilo's en aanverwante monumenten. Dit zal doorgaan in Nogent-sur-Seine van 20 tot 22 oktober 2011. E-mail contactpersoon: picot.francoise@yahoo.com .

BOGNY-SUR-MEUSE EN HET METALLURGIEMUSEUM

Niet ver van de Belgische grens tussen Charleville en Monthermé ligt Bogny met het fascinerende "Musée de la Métallurgie Ardennaise". Een typisch museum van de nieuwe generatie: multimediaal, sensorieel, maar ook met unieke machines (helaas deels buiten opengesteld en niet behandeld tegen roest en aftakeling). Open dagelijks vanaf mei tot eind september 10 tot 12 en 14 tot 18 uur. Daarbuiten van dinsdag tot zaterdag, zelfde uren. Tel.: 0033/3-24.35.06.71.

CILAC BOOS OVER UITSTEL UNESCO-BEOORDELING “NOORD-FRANS MIJNERFGOED”

CILAC, de spreekbuis van de sector industrieel erfgoed in Frankrijk, is ontzet, boos en verbitterd omtrent het uitstel van de “nationale steun” voor het nochtans voortreffelijk voorbereid dossier “Noord-Frans Mijnerfgoed” als kandidaat om op de UNESCO-Lijst van het Werelderfgoed te worden opgenomen. SIWE begrijpt de bittere reactie van onze Franse collega’s op de “politieke manipulatie vanuit het Elysée”, waarbij met voorrang steun gegeven werd aan een andere dossier, nl. het landschap van de Causses & Cévennes.

Tip: vraag de nieuwsbrief aan en lees meer via www.cilac.com .

CONGRES OVER “SPOORWEGEN EN SNELHEID” TE PARIJS

“Railways and speed – two centuries of speed on the railways, thirty years of high-speed trains” is de titel van een belangrijke samenkomst, georganiseerd te Parijs van 14 tot 16 december 2011 door ‘The International Union of Railways’, AFFI en de SNCF. Alle informatie via www.ahicf.com .

LEWARDE: “ESPRIT MINE” IN MIJNMUSEUM CHM

In het CHM-mijnmuseum te Lewarde (nabij Douai) is (weeral) een mooie tentoonstelling te zien. Ze presenteert werk van bekende moderne kunstenaars omtrent mijnbouw en mijnerfgoed. “Esprit Mine” is nog open tot 31 december 2011. Toegang dagelijks 9 – 19.30 uur tot 14 november, daarna van maandag tot zaterdag 13-19 uur en op zondagen 10-19 uur.

Zie ook www.chm-lewarde.com .

VILLEDIEU-LES-POELES: KLOKKENGIETERIJ OPEN VOOR BEZOEK

De *Fonderie de Cloches Cornille-Le Havard* te Villedieu les Poêles (een klein stadje in Normandië, gelegen op ca. 30 km ten Noordoosten van Mont-Saint-Michel) is nog steeds volop in bedrijf in haar ateliers van 1865. Er is op wereldwijde schaal een export van Cornille-klokken. De grootste exemplaren wegen duizenden kilo’s! De techniek van het klokkengieterij is spectaculair en nauwelijks veranderd doorheen de eeuwen. Je kan in situ onder deskundige begeleiding de werkhuizen in actie bezoeken, een onvergetelijke ervaring! Met een beetje geluk zie je hoe zo’n zware klok gegoten wordt, afkoelt, gepolijst en geciseleerd wordt. Website en praktische info, zie <http://www.cornille-havard.com> .

PETROLEUMMUSEUM IN DE FRANSE VOGEZEN

Een origineel en te onbekend gebleven museum: le Musée Français du Pétrole, rue de l’Ecole 4 te 67250 Merbwiller-Pechelbronn. Zie : www.musee-du-petrole.com .

CONGRES IN LE CREUSOT

Op 24 en 25 mei 2012 vindt in Le Creusot het congres plaats « Les mutations de la sidérurgie mondiale du XXIème siècle à nos jours ». Zie www.cilac.com .

G R O O T – B R I T T A N N I Ë

DOUNREAY – KERNREACTOR ALS MONUMENT ?

In Schotland bestaat er interesse om het reactorgebouw van de kerncentrale van Dounreay als monument te beschermen. Het gebouw met een typische koepel (uit staal) werd in 1955-1959 opgericht. De koepel heeft een doorsnede van 41 meter en is wellicht de grootste constructie in dat materiaal ter wereld. Er zijn plannen voor de afbraak van deze unieke constructie. In een interessante site leest u meer van de argumenten voor en tegen behoud: www.dounreaydome.org.uk , waaruit deze foto.

CHATHAM HISTORIC DOCKYARD ALS STARTPLAATS VAN CRUISES PER STOOMSCHIP

In een vorige Nieuwsbrief kwam het maritiem erfgoed van Chatham uitgebreid aan bod. Ter aanvulling: tussen Chatham Historic Dockyard en Rochester (Rochester Bridge, zijde stadscentrum) kan u een (tot 9 oktober) een boottocht maken over de Medway – rivier per stoomschip, met name met de “Kingswear Castle” (voorzien van zijdelingse schepraderen en gebouwd in 1924). Tijdstabel der afvaarten en tarieven (basis = 7 Pounds) op www.kingswearcastle.co.uk .

LONDON: BEZOEK HET INDUSTRIEEL ERFGOED VAN DE METROPOOL!

Een bezoek aan het industrieel erfgoed van Londen beperkt zich vaak tot een wandeling doorheen de voormalige elektrische centrale Bankside (heden Tate-Modern) en tussen de tot modieuze lofts verprutste 'warehouses' in Docklands. SIWE levert u vijf bijkomende tips:

- Het **Brunel Museum** te Londen-Rotherithe, ondergebracht in het vroegere pomphuis (1842) vlakbij de oudste tunnel ter wereld onder een rivier. Een museum "klein maar fijn", met filmvertoning over de realisatie van de oude Thames-tunnel. Zie: Eric KENTLEY (ed.), "The Brunels'Tunnel", een mooie uitgave uit 2006 van het Brunel Museum en www.brunel-museum.org.uk .

- **Kew Bridge Steam Museum**, Green Dragon Lane, Brentford (op 700 meter van metrostation Gunnersbury Station, op 100 m van treinstation Kew Bridge). Uniek ensemble van werkende stoommachines in een pompstation om Londen te voorzien van water. Een toonbeeld van een eersterangs attractie, bijna uitsluitend geanimeerd door vrijwilligers! Voor praktische info, surf naar www.kbsm.org / Bezoek ook de serres van Paxton in de beroemde, nabijgelegen Kew Gardens!

- **Tower Bridge Exhibition**. De Tower Bridge kennen de meeste bezoekers van Londen slechts oppervlakkig. Een grondig bezoek aan dit monument met de brugtorens, de verbindingsgalerij op 42 meter boven de Theems, in het bijzonder aan de machinekamers met intact behouden stoommachines en stoomketels loont de moeite. Voor meer informatie en praktische gegevens, surf naar www.towerbridge.org.uk .

- Het **Science Museum**, Exhibition Road, nabij de zuidelijke rand van Hyde Park. Klassiek museum dat zich regelmatig vernieuwde en heden (misschien een beetje te veel) de allures heeft gekregen van een wetenschapspretpark. Toch is een bezoek aan een paar klassieke afdelingen (stoom als drijfkracht, bruggenbouw, ruimtevaart, computers van vroeger en nu) een must. Toegang is gratis. Meer info? Surf naar www.sciencemuseum.org.uk .

- **Museum of London Docklands** is een uitbreiding van het stadshistorisch museum "Museum of London" (aan de London Wall). Het Docklands museum is ingericht in een 19de eeuwse magazijn. Metro: West Indiaquay (op 200 meter). Toegang is gratis. Site: www.museumoflondon.org.uk/docklands .

Voor meer info: www.glias.org.uk (webite van Greater London Industrial Archaeology Society), www.britishtunneling.org.uk/, www.ltmuseum.co.uk (London Transport Museum), www.lurs.org.uk (London Underground Railway) en www.subbrit.org.uk (Subterranea Britannica)...

WHITCHURCH: ZIJDEFABRIEK UIT 1830 OPEN VOOR BEZOEKERS

"Whitchurch Silk Mill" is een historische hydraulische (werkende) zijdefabriek, ingericht met diverse oude en moderne machines die de productie van zijdeweefsels aanschouwelijk maken. Adres: 28, Winchester Street, Whitchurch, Hampshire. Verder praktische info op website www.whitchurchsilkmill.org.uk .

MEXICO

HISTORISCHE ZILVERMIJN OPEN VOOR BEZOEKERS

Op 13 mei jl. werd de "Mina La Dificultad" te Real del Monte (Prov. Hidalgo) opengesteld als nieuwe museumantenne van "El archivo historico y museo de mineria Pachuca". Het kernmuseum ging open in 1993, het eerste buitenmuseum (Museo de sitio Mina de Acosta) in 2001 en het "Centro Cultural Nicolas Zavala / Museo de Medicina Laboral" in 2004. Al deze sites maakten vroeger deel uit van de "Compania Real del Monte y Pachuca" (actief tussen 1616 en 1980). Zie ook : www.districtominero.com.mx .

THE 11th INTERNATIONAL SYMPOSIUM 'CULTURAL HERITAGE IN GEOSCIENCES

Van 29 augustus tot 2 september 2011 vindt het 11de Internationaal Sympo omtrent "Cultural Heritage in Geosciences, Mining and Metallurgy" plaats in Mexico Ciudad, Pachuca & Real del Monte (Prov. Hidalgo). Zie www.11erbesymposium.org .

NEDERLAND

NIEUW: DE DIGITALE "HOLLAND ROUTE"

Heden wordt de laatste hand gelegd aan www.hollandroute.nl (zie ook <http://nieuw.hollandroute.nl/>), een website die erfgoedlocaties van handel, nijverheid, techniek, industrie, waterbeheersing & infrastructuur ontsluit in de Metropoolregio Amsterdam. Het resultaat is indrukwekkend. Een der belangrijkste voortrekkers van dit initiatief is onze correspondent Frank Welgemoed. Zie ook www.industriecultuur.nl .

HELMOND HEEFT PRE-MUSEUM INDUSTRIEEL ERFGOED

De verdiensten van dit startende museum kwamen nog eens aan bod gedurende een “Erfgoed 10-Daagse Helmond” einde mei jl. Het initiatief komt van de Stichting Industrieel Erfgoed Helmond, met bezoekadres Kanaaldijk Noordwest 29 te 5707 LA – Helmond (Noord-Brabant). Tel:/ 0031/492-535.977 of 0031/492-544.069. Web: <http://www.industrieel-erfgoed-helmond.nl> / E-mail: info@industrieel-erfgoed-helmond.nl.

ROSENDAAL: PRORAIL VERPLAATST WELDRA SEINHUIS

ProRail startte in juni 2011 met de voorbereidingen voor de verplaatsing van een groot seinhuis op emplacement Roosendaal. Na de ‘verhuis’ van het seinhuis nabij een locloods wordt het seinhuis overgedragen aan BOEi (Nationale maatschappij tot Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie en Industrieel erfgoed). Het “seinhuis B” dateert uit 1907 en werd ontworpen door ir. G.W. van Heukelom. Het werkte tot 1994 en werd in 1997 (met het hele station) op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst (en in 2001 op de lijst van Rijksmonumenten). De eigenlijke verplaatsing en restauratie zal plaatsvinden in 2012-2013. (Met dank aan K.H.)

LEIDEN: MUSEUM BOERHAAVE (EN ANDERE TECHNISCHE & INDUSTRIËLE MUSEA) BEDREIGD MET SLUITING !

Het Museum Boerhaave (het unieke ‘Rijksmuseum voor de Geschiedenis van de Natuurwetenschappen’) is –overigens zoals veel andere soortgelijke musea- verontwaardigd over de “nieuwe norm van cultuurminister Zijlstra” (juni 2011). Vanaf 2013 worden enkel nog musea ondersteund die voor 2010 en 2011 hebben voldaan aan de “norm eigen inkomsten” (17,5 % van de Rijksbijdrage). Wie dat niet haalt, krijgt dan alleen nog steun voor het in stand houden en beheer van de collectie, niet meer voor de publieksfunctie. Het Museum Boerhaave (= M.B.) ervaart deze schikking als “het veranderen van spelregels tijdens de wedstrijd” want de bewuste staatssecretaris wil de norm nu met terugwerkende kracht al vanaf 2010 doen gelden! Dit is (in beleefde termen uitgedrukt) juridisch aanvechtbaar. Het M.B. en het museumteam onder leiding van de dynamische directeur Dirk van Delft (dirkvandelft@museumboerhaave.nl), die een uitstekend rapport kregen na een recente visitatie, ervaren de ‘nieuwe norm’ als een slag in het gezicht, om niet te zeggen een dodelijke steek. M.B. bleek immers de sterkste groeier te zijn onder de Nederlandse rijksmusea. Zie ook www.museumboerhaave.nl.

LEIDEN: KUNSTENAAR IN WATERTOREN

De watertoren in het centrum van Leiden is verkocht aan een glaskunstenaar (Bert Uitterhoeve). Hij zal de toren inrichten als woning, werkplaats en galerie. Hij volgt het voorbeeld van Marius Dielemans uit Bergen-op-Zoom (zie verslag SIWE-studiereis Bergen-op-Zoom).

Overigens is in Leiden ook werk verricht aan de Meelfabriek en de omvormingswerken naar een nieuwe bestemming. Lees hierover meer op www.demeelfabriek.nl.

Lees (veel) meer over industrieel erfgoed in Leiden op www.stiel-leiden.nl, de site van Stichting Industrieel Erfgoed Leiden.

LELYSTAD: DEPOT SCHEEPSARCHEOLOGIE OPEN VOOR BEZOEKERS

“Scheepsarcheologie” is een departement van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In Lelystad is het kenniscentrum inzake scheepsarcheologie gevestigd. Het presenteert vooral scheepswrakken en voorwerpen gevonden in en omheen deze wrakken, daterend tussen 1200 en 1900. Op het buitenterrein zijn twee geconserveerde wrakken te zien, een 17de eeuwse “beurtvaarder” en een oude Groninger tjalk. Bezoekadres: Nationaal Scheepsarcheologisch Depot, Oostvaarderdijk 1-4, Lelystad. Zie ook : www.verganeschepen.nl / www.cultureelerfgoed.nl.

ROTTERDAM: BOOTVLUCHTELINGEN IN HET MARITIEM MUSEUM

Tot 4 september loopt in het Maritiem Museum te Rotterdam (Leuvehaven, 1) een unieke expo omtrent “Bootvluchtelingen” of “Hoe kwam uw Afrikaanse buurman in Nederland?”. Getoond en gecommentarieerd worden hartverscheurende fotobeelden van reporter Piet den Blanken. Alle bijkomende en praktische informatie op www.maritiemmuseum.nl.

ULFT: ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN OP TERREIN METAALGIETERIJ DRU

De voormalige ijzergieterij DRU (Diepenbrock & Reigers bij Ulft) werd deels ingericht als Nederlands IJzermuseum (gemeente Oude IJsselstreek). Niet lang geleden leverden archeologische opgravingen inzicht in de vroegere ijzerhut (van ca. 1755), de funderingen van een hoogoven (ca. 1890) en

bijhorende watermolen (die de blaasbalgen aandreef). Bedoeling is de archeologische restanten in te passen in het herbestemde fabrieksterrein. Meer hierover leest men in: J. SCHREURS, J.W. DE KORT, e.a., De oertijd van de DRU. Rapportage Archeologische Monumentenzorg 177. Amersfoort, (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). ISBN 978 90 5799 1530. / Prijs 20 euro. Zie www.halos.nl.

UTRECHT: WATERLEIDINGMUSEUM GESLOTEN

Jammer: het Nederlands Waterleidingmuseum, gevestigd in de historische watertoren te Utrecht (Lauwershof 29) is sinds 1 januari jl. gesloten. Info over het waarom van de sluiting is niet te vinden op de website. Info over de (behouden) collectie is verkrijgbaar bij de Stichting Nederlands Waterleidingmuseum (info@waterleidingmuseum.nl).

P O L E N

KATOWICE: Jaarlijkse ERIH CONFERENTIE 28-30 sep. 2011

Het onderwerp is dit jaar "Industrieel Erfgoed en Web 2.0 - Voorbeelden van de Best Practice". Wij zijn op zoek naar ervaringen en voorbeelden op het gebied van industrieel erfgoed en nieuwe media (apps, blogs, sociale netwerken, geo caching, enz.).

De conferentie wordt dit jaar in samenwerking met de regionale "Weimar Driehoek" (samenwerking van regio's: Nord-Pas de Calais in Frankrijk, Noord-Rijnland-Westfalen in Duitsland en Silezië in Polen).

KRAKAU: BEROEMDE SCHINDLER EMAILWARENFABRIEK OPEN VOOR BEZOEKERS

Foto uit www.dengodereise.com/krakow.html

Deze legendarische fabriek van emailwaren werd tijdens de II^{de} Tweede Wereldoorlog bestuurd door de Duitse ondernemer **Oskar Schindler**, die er duizenden Joden wist tewerk te stellen en talrijke van deze werknemers redde van deportatie naar de vernietigingskampen. De film "Schindler's List" werd onmiddellijk en wereldwijd een succes. De fabriek opende (na een zeer grondige renovatie) vorig jaar haar deuren voor bezoekers. Het gebouw (waarvan de inboedel volledig verdwenen was) werd ingericht als afdeling van het historisch museum van Krakau. Het focust volledig op de periode 1939-1945, in het bijzonder op de Jodenvervolging en op het getto (gelegen vlakbij de fabriek en verwoest bij de aftocht van de bezetters). Adres van de Schindler's fabriek: Lipova 4, Krakau. fabrykaschildlera@mhk.pl / www.mhk.pl.

Zeer recentelijk (juni 2011) opende ook nog eens het "**MOCAK**" of 'Museum of Contemporary Art in Kraków', ondergebracht in de sheds (werkplaatsen) van de Schindler fabriek. Een ander belangrijk relict dat zowel de dimensies "farmacie, wetenschappelijk erfgoed" als historisch erfgoed incarneert is **Apotheek "De Arend"** (ook in Podgorze, Bohaterow Getta plein 18 / apteka@mhk.pl). Deze apotheek, die (door "illegale" verlening van geneesmiddelen) een cruciale rol speelde in de overlevingsstrijd van duizenden joden in het omringende getto, werd eveneens ingericht als bezoekerscentrum.

Meteen werd door deze belangrijke (meervoudige en elkaar versterkende) attracties de zuidelijke voorstad Podgorze, gelegen tegenover de middeleeuwse Joodse wijk Kazimierz, op de toeristische kaart gezet. Ook andere fabrieksgebouwen en industriële relictten worden er nu in snel tempo gevaloriseerd, zie "Podgorze, A Guide to Krakow's Right Bank" (www.klimatykrakowa.eu). Een volledige dag uittrekken is zeker nodig om hier de meeste zaken te bekijken, zo ondervond ook de auteur van dit bericht. En uiteraard is er nog veel meer aan industrieel erfgoed gerelateerd patrimonium te zien in en om Krakau. We vermelden slechts de stalinistische hoogovenstad **Nowa Huta**, met een kleinschalig maar interessant stedelijk museum als mogelijke uitvalsbasis voor uw bezoek. Zie www.mhk.pl/oddzialy_nhuta.php. (P.V.).

SPANJE

TICCIH-Spanje realiseerde begin 2011 een merkwaardige en ambitieuze tentoonstelling met 100 topsites van het nationaal industrieel erfgoed. Na een eerste presentatie in de “Real Fàbrica de Tapices” te Madrid, reist de expo nu rond... Zie www.incuna.es, die alle 100 sites noemt en in beeld brengt.

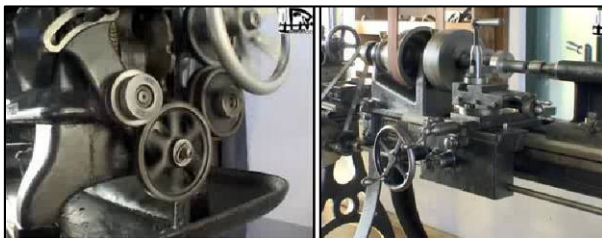
“XIII JORNADAS” VAN INCUNA OVER IMMATERIEEL INDUSTRIEEL ERFGOED

De onvermoeibare erfgoedvereniging INCUNA, geleid door de rusteloze M.-A. Alvarez Areces, organiseert van 28 september tot 1 oktober 2011 voor de 13de keer een internationale samenkomst in de Arbeidsuniversiteit van Gijon. Thema: “El patrimonio intangible de la industria. Artefactos, objetos, saberes, memoria”. Alle info op www.incuna.es en op <http://www.laboralciudadelacultura.com>.

MUSEUM IN DE KIJKER: : HET MACHINE- EN WERKTUIGMUSEUM TE ELGOIBAR

Midden in het Baskenland ligt Elgoibar (Gipuzkoa), waar in een voormalige machineconstructiewerkplaats een interessante collectie werktuigen en machines (o.m. draaibanken, kolomboren, freesmachines e.d.) worden getoond en gedemonstreerd. Surf naar www.makina-erremintaren-museoa.com voor meer informatie.

Klik op museo-maquina-herramienta.com/katalogoa/makinak voor toestellen in werking

SURINAME

ONDERZOEK NAAR PLANTAGE- EN INDUSTRIËLE CULTUUR EN ERFGOED IN EN OM PARAMARIBO

Master - studenten van de afdeling Monumenten- en Landschapszorg van ARTESIS, een Departement van Hogeschool Antwerpen, volbrachten een onderzoek naar de traditionele plantagecultuur van Commewijne en de oude

suikerfabriek Mariënborg. Dit gebeurde i.s.m. de Anton Kom Universiteit van Suriname. Er werden voorstellen geformuleerd in een “actieplan” voor inhoud en hergebruik van de distilleerderij en aanpalende gebouwen voor toerisme (“heritage trail”), recreatie en educatie en het uitvoeren van een sociaal tewerkstellingsproject. Zie vermelding van de masterthesis van Anne Blondé en Ann Roesems hierover in “Onder de leeslamp”.

TAIWAN

XV TICCIH CONGRESS VINDT PLAATS IN TAIWAN

Het volgende plenair congres van TICCIH (15de TICCIH-Congres) zal van 4 tot 10 november 2012 plaatsvinden in Taipei en omgeving, dus in Taiwan. De coördinatie van het gebeuren ligt in de handen van mevrouw Hsiao-Wei Lin (Dep. Architecture, Chung Yuang Christian University), die reeds erg actief is binnen TICCIH. U kan al heel wat informatie opdoen over dit veelbelovend congres op de webpagina Taiwan van TICCIH-website: surf dus naar www.ticcih.org.

TSJECHIË

6de INTERNATIONALE BIENNALE ‘VESTIGES OF INDUSTRY’ 2011 (ter herhaling)

Van 14 tot en met 16 oktober 2011 gaat in het Nationaal Technisch Museum te Praag (Kostelni 42, 170-78 Praag) de 6de Internationale Biennale over industrieel erfgoed door.

Initiatiefnemer is het Departement Architectuur (Fac. Civil Engineering) van de CTU Praag, i.s.m. het ‘Research Centre for Industrial Heritage’ van dezelfde universiteit.

Discussie en uitwisseling van ervaring staan centraal in de doelstellingen van deze bijeenkomst. Men streeft er naar om een bilan op te maken omtrent de herbestemmingsmogelijkheden van het industrieel erfgoed, de succesrijke strategieën om ertoe te komen en de analyse van voorbeelden van goede realisaties. Men wil in de eerste plaats doctorandi aantrekken op deze manifestatie, die zal fungeren als uitwisselingsplatform. Inschrijvingsformulieren kunnen gedownload worden vanaf www.industrialnistopy.cz/2011/ en dienen, samen met een samenvatting van voordracht opgestuurd te worden naar Ing. arch. Nina Bartosova (bartonin@fa.cvut.cz). Of contacteer de Tsjechische TICCIH-bestuurder Prof. Benjamin Fragner (benjamin.fragner@vcpd.cvut.cz).

UITVINDERS en UITVINDINGEN

WETENSCHAPSMUSEA OP HET INTERNET

Een interessante website wordt ons gemeld door onze leden:
http://www.ecsite.eu/sites/default/files/preliminary_programme_AC2011.pdf .

HONDERDVIJFTIG JAAR GELEDEN UITGEVONDEN:

DE EENOGIGE SPIEGELREFLEXCAMERA (1861)

De moderne fotografie begon in 1861 met de uitvinding en patentering van 's werelds eerste eenogige spiegelreflexcamera of SLR-camera (SLR = Single Lens Reflex), door fotografisch expert **Thomas Sutton** (1819-1875). Zijn prototype leidde in 1884 tot de eerste lichting van deze camera's die eigenlijk nog steeds gebruikt worden.

In andere dan SLR-camera's komt het licht door de zoeker onder een iets andere hoek binnen dan door de lens, waardoor de foto kan afwijken van de beoogde compositie. In SLR-camera's bevindt zich voor de lens een spiegel die het licht naar een (penta)prisma stuurt. Het licht weerkaatst tegen de zijvlakken ervan en bereikt de zoeker in de juiste richting, waardoor de fotograaf rechtstreeks door de lens lijkt te kijken. Bij het afdrukken klapt de spiegel weg en valt het licht op de film, of bij een DSLR-camera (een digitale eenogige spiegelreflexcamera) op de sensor. Rond 1885 werd de SLR-camera op de markt gebracht en rond 1930 was dit type bij de fotografen zeer populair geworden. De digitale versie heeft de klassieke SLR-camera bijna geheel vervangen, maar Suttons principe wordt nog steeds gebruikt.

SPIRAALBOOR (1861)

In de Steentijd werd reeds uitgevonden dat het snel laten ronddraaien van een scherpe steensplinter in hout een rond gat oplevert. Door het gebruik van een boog kon men de draaisnelheid en dus ook de boorsnelheid opvoeren. In de 19de eeuw werd de boog vervangen door een ander versnellend werktuig en de steensplinter door metaal, maar het principe bleef hetzelfde. Tot kort na 1860 was het standaardboorijzer niet meer dan een plat, scherp stuk metaal. Het was berucht om zijn onnauwkeurigheid en werd snel bot als het voor hard materiaal werd gebruikt. De Amerikaan **Stephen Morse** meende dat hij het standaardboorijzer kon verbeteren. In 1861 patenteerde hij een vroege versie van wat nu gekend is als de spiraalboor. Die had een scherp gesneden snijrand aan de punt en een spiraalvormige groef langs de schacht. De in een

spiraal rondlopende groef bleek geleidend te werken en trok de boor als het ware door het materiaal omlaag. Hij maakte een mooi rond gat en transporteerde door zijn schroefwerking het boorafval omhoog en uit het gat! Hoewel moderne spiraalboren van harder metaal gemaakt zijn, speelt het eerste ontwerp nog steeds een rol, net als in het bedrijf dat Morse heeft opgericht.

YALESLOT (1861)

Beveiliging was (ook) in de 19de eeuw een hot thema. Slotenmakers waren vastbesloten hun concurrenten een stap voor te zijn door het ontwerpen en maken van steeds betere sloten.

In 1847 opende **Linus Yale sr.** (1797-1858) in Newport (New York) de "Yale Lock Shop". Hij wad geïnteresseerd in beveiligen van bankkluisen en bestudeerde de stiftcilindersloten van de oude Egyptenaren in musea. Die sloten hadden twee nadelen: ze waren van hout en zeer groot! Yale bouwde een cilinderslot met een tuimelaar in de slotkast, die dan met een ronde, gegroefde sleutel kon geopend worden. De zoon van de oude Yale, **Linus Yale Jr.** (1821-1868) wist de mogelijkheden van het slot gebouwd door zijn vader uit te buiten: in 1861 bouwde hij namelijk een cilinderslot met tuimelstiften, een veel kleiner slot dat het exemplaar van zijn vader, dat geopend kon worden met kleinere sleutels. Als een sleutel in het cilinderslot wordt gestoken, duwt hij de stiften in en kan het slot open! Eerst werden hiervoor gladde sleutels gebruikt, later vervangen door gekartelde, zoals we die nog kennen. Van de kleine, lichte sleutel konden er meer tegelijk worden meege dragen en de nieuwe yalesloten waren geschikt voor massaproductie. Hierdoor ging de prijs ervan naar omlaag. Yale jr. ontwierp naderhand ook nog een "combinatieslot", waarbij geen sleutel nodig was maar enkel de kennis van een cijfer! Beide systemen worden nog steeds gebruikt in ons dagelijks leven...

Bron van bovenstaande informatieve teksten over diverse uitvindingen: vrij bewerkt naar Jack Challoner, "1001 uitvindingen". Uitg. Librero, 2010.

HONDERDDRIEËNTWINTIG JAAR GELEDEN:

EERSTE VROUW BESTUURT AUTOMOBIEL (1888)

Op een zomerochtend in 1888 reed Bertha BENZ met "rijtuig nummer drie" uit het atelier van haar man in Mannheim. Ze trok met haar twee zonen naar Pforzheim om haar moeder te bezoeken. Het werd de eerste autorit met een vrouw achter het stuur en wellicht ook de eerste (relatief lange) autoreis uit de

geschiedenis, een kleine 200 km (h/t). Op de Willy Brandt Platz te Mannheim vertrekt vandaag de “**Bertha Benz Memorial Route**”. Bertha’s auto krijgt veel aandacht in de intellectuele stad Heidelberg. Haar tank is minder dan halfvol als ze door Leimen rijdt en wat verder, in Wiesloch, besluit Bertha te tanken bij een ... apotheker. Ze koopt daar alle **ligroïne** op, een reinigingsmiddel dat dienst kon doen als brandstof. Deze apotheek staat heden bekend als “het oudste benzinstation ter wereld”. Halfweg de rit merkt Bertha Benz dat de aandrijfketting niet meer zo vlot loopt en houdt halt te Bruchsal, waar een smid haar helpt bij het opspannen van de ketting. Ook raakte de benzineleiding op een bepaald moment verstopt, waarbij het poken met lange hoedenspelden in de leiding het probleem oploste. Bij een gebroken ontsteking hielp een kousenband... In de ‘gouden’ stad Pforzheim, waar Bertha’s moeder woont blijft de vermoeide bestuurster drie dagen alvorens de terugreis aan te vatten. Ze neemt een andere route naar huis, wat ze zich beklagt. In haar dagboek lezen we “Het stuk van Pforzheim naar Bauschlott zal ik nooit vergeten, want in dat stadje moest een schoenmaker nieuw leder op de remblokken slaan, nadat de wagen al verschillende keren voortgeduwd had moeten worden”. Daarna passeert Bertha Benz Hockenheim, dat de autotraditie in ere houdt met zijn jaarlijkse Grote Prijs Formule 1. Net voor Mannheim rijdt Bertha langs het pittoreske Ladenburg, waar Carl Benz een museum heeft: het pronkmuseum van de familie Benz, met vandaag 70 Benz-oldtimers die in de (min of meer) originele werkplaatsen tentoongesteld zijn, waar ze ooit gebouwd werden! De rit (heen en terug) bedroeg 194 km, een hels parcours aan 10 à (maximum) 15 km per uur. Het traject bestond bijna volledig uit onverharde (aarden) wegen, zonder bewegwijzering, wat Bertha op het idee bracht een deel van het traject langsheen de spoorlijn te rijden! Meer lezen: zie www.bertha-benz.de.

Bezoek ook eens een belangrijke automuseum: het Mercedes-Benzmuseum Stuttgart (www.mercedes-benz-classic.com), het Audi-museum te Ingolstadt (www.audi.com, zie rubriek ‘experience’), het BMW-Museum te München (www.bmw-museum.de) of het Porschemuseum Stuttgart (www.porsche.com).

BRIEVEN TUSSEN WETENSCHAPSTER MARIE CURIE EN HAAR DOCHTERS IN BOEKVORM

Honderd jaar geleden ontving Marie Curie de Nobelprijs voor Scheikunde, nadat ze reeds een Nobelprijs wegkaapte voor Natuurkunde (in 1903)! Het evenement uit 1911 wordt herdacht in 2011, het Jaar van de Chemie. Een boeiende publicatie, uitgegeven door Flammarion te Parijs, brengt ontelbare brieven uit de periode 1905 – 1934 samen, bijeengebracht door kleindochter

Hélène Langevin-Joviot. Deze werd in 1927 geboren en was actief als ingenieur kernfysica. Deze feministe van het vroege uur is sinds vele jaren militante voorstander van pacifistisch gebruik van atoomenergie. Ze pleitte voor meer vrouwen in het wetenschappelijk onderzoek en was bestuurd van “L’Union Rationaliste”, een vereniging tegen alle dogma’s en indoctrinatie.

De brieven van Marie Curie aan haar dochters Eve (1904-2007), die oorlogs-correspondente werd, en Irène (1897-1956), die staatssecretaris voor Wetenschappelijk Onderzoek werd, bestaan uit verhalen over kleine evenementen in het leven van de familie van scheikundigen. Ze vertellen over de vriendenkring in Bretagne, over het wantrouwen van Marie Curie tegenover journalisten en over haar verlangen om alleen te zijn en te schrijven.

PROJECT “SITES OF CHEMISTRY 1600-2000”

Op www.sitesofchemistry.org verneemt men meer omtrent dit project over de geschiedenis van de scheikunde en haar erfgoed. Specifiek over scheikunde in de 18de eeuw werd van 3 tot 5 juli jl. in de “Maison Française” te Oxford een conferentie gehouden. Omtrent scheikundig onderzoek in historisch perspectief aan de KULeuven werd een voordracht gehouden door Dr. Geert Vanpael (zie dezelfde website).

MUSEUM OF HISTORY OF SCIENCES OXFORD TOONT COLLECTIE ELLIOT BROTHERS

De “Elliot Brothers” is de bedrijfsnaam van een zeer belangrijke Britse producent van precisie-meetapparatuur. In Oxford wordt heden een collectie Elliot Brothers objecten getoond in het Museum of Sciences. Zie <http://bit.ly/jGBmjb> of <http://www.mhs.ox.ac.uk/exhibits/elliott-brothers/>.

DOORDENKERTJE:

“Wetenschap berust op feiten. Zoals een huis bestaat uit stenen, zo is wetenschap gebaseerd op feiten; maar een hoop stenen levert nog geen huis... en zo leidt een veelheid aan feiten niet noodzakelijk tot wetenschap”.
Jules-Henri Poincaré (1854-1912)

ONDER DE LEESLAMP

Een selectie van bijdragen (boeken en tijdschriftartikels) over industrieel en wetenschappelijk erfgoed in België. Ook een beperkt aantal werken uit het buitenland, die vernieuwend zijn en algemene informatie bevatten die ook voor Vlaanderen – Brussel - België interessant is, worden opgenomen. De meeste bijdragen zijn recent, maar er worden ook een aantal oudere, nog niet eerder vermelde titels opgenomen. De eventuele commentaren bij de referenties staan in cursief. In de boekbesprekingen worden een (beperkt) aantal publicaties gecommuniceerd.

We verwijzen verder naar de afleveringen van de bibliografie "Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed 1991-2006", gepubliceerd in TIC (Tijdschrift Industriële Cultuur), tevens digitaal ontsloten via website www.viat.be.

Suggesties voor verdere aanvullingen op deze rubriek zijn uiteraard steeds welkom. U kan uw suggesties kwijt via E-mail. Stuur uw informatie hieromtrent door via paiviaene@hotmail.com.

BIBLIOGRAFIE INDUSTRIEEL EN WETENSCHAPPELIJK ERFGOED IN BELGIË, EEN SELECTIE

ADAM Jacky, Des Moulins et des Hommes. Tome 4: de l'Ardenne aux Portes de la Famenne. La-Roche-en-Ardenne (Des Moulins et des Hommes asbl) 2009. (www.desmoulinsetdeshommes.be).

ATTAS David (red.), PROVOST Michel (red.), e.a., Bruxelles, sur les traces des ingénieurs bâtisseurs. Brussel, (CIVA – ULB - VUB), 2011 (*zie boekbespreking*).

BAECK Mario, LOGGHE Mark, PLUYMAKERS Anne, POULAIN Norbert e.a., Belgische Art Deco Keramiek – Céramique de l'Art Déco en Belgique. Andenne / Torhout, (Musée de la Céramique / Museum Torhout's Aardewerk) 2011 (*zie boekbespreking*).

BARSZCZ Marel e.a., Technika. Warszawa, (Carta Blanca) 2008. ISBN 978-83-60887-67-7 (www.cartablanca.pl).

BLONDE Anne & ROESEMS Ann, Van koffiebes tot rum. Onderzoek naar de plantagecultuur en het plantage-erfgoed in Commewijne (Suriname). Case-

study Mariënborg. Masterthesis Monumenten- en Landschapszorg (ARTESIS / Hogeschool Antwerpen) Academiejaar 2010-2011.

BOONEFAES Pierre, VILAIN Willy, DECRETON Jan, Eeuwig in eb en vloed (*uitgegeven n.a.v. 100 jaar De Panne*). De Panne, (Dienst Cultuur De Panne) 2011 (www.depanne.be).

BOULANGIER Corinne, JORIS Freddy, Ma Terre, La Meuse pour Horizon. Namur, (Institut du Patrimoine Wallon / RTBF) 2010 (*zie boekbespreking*).

BRYSSINCKX Chris, Watererfgoed. In: Ruimschoots, jg. 11, nr. 3, juli-sept. 2011, p. 4-5.

CELS Geert, De wervende kracht van Wiels. Cultuurhuis laat Vorst heropleven. In: De Standaard, 8 juni 2011, Cultuurbijlage DS2, p. 1-3.

CEUNEN Nathalie, Het landschap vertelt. Leuven, (CAG / Regionaal Landschap Haspengouw - Voeren) 2011.

CLAYTON Antony, Subterranean City. Beneath the streets of London. Londen, (Historical publications) 2010. ISBN 978-1-905286-32-4 / www.historicalpublications.co.uk (*Zie boekbespreking*).

CUVEELE Sarah, FLORIZOONE Lynn, Maritiem erfgoed op de Oostendse Oosteroever. Artesis Hogeschool Antwerpen, (*Onuitgegeven Masterthesis*), Afd. Monumenten- en Landschapszorg, juni 2011.

DE BOECK Sven, DE MOL Joris, VAN LANDSCHOOT Jason, De Route. Sporen tussen Eeklo en Maldegem. Chemin de fer entre Eeklo et Maldegem. Maldegem, (Stoomcentrum vzw) 2011 (*zie boekbespreking*).

DEGRYSE Herman, Brood van de Coö. Chronologisch overzicht van coöperatieven die brood verkochten. In: Patakon, Tijdschrift over bakerfgoed. Jg. 2, nr. 1, mei 2011, p. 3-8.

DEGRYSE H., Bronnen in verband met coöperatieven en brood. In: Patakon, Tijdschrift over bakerfgoed. Jg. 2, nr. 1, mei 2011, p. 9.

DEGRYSE H., 'Ons eigen brood' uit Izegem. (*in speciaal nummer over broodcoöperatieven*). In: Patakon, Tijdschrift over bakerfgoed. Jg. 2, nr. 1, mei 2011, p. 15-19.

DEGRYSE H., S.E.O. uit Oostende, een toonaangevende neutrale coöperatie aan de kust. In: Patakon, Tijdschrift over bakerfgoed. Jg. 2, nr. 1, mei 2011, p. 21-22.

DEGRYSE H., Bakerfgoed in Vlaanderen. Deel 1. Het landelijk heem- en volkskundig openluchtmuseum Bachten de Kupe in Izenberge. In: Patakon, Tijdschrift over bakerfgoed. Jg. 2, nr. 1, mei 2011, p. 30-31.

DENEWET Lieven, Aanbestedingen voor werken aan molens in België, 2000-2010. In: Molenecho's, jg. 39, nr. 1, januari - april 2011, p. 9-53.
www.molenechos.org.

DE RYNCK Patrick, MAS / Museum Aan de Stroom. Gids. Antwerpen (Museum en Erfgoed Antwerpen vzw) 2009. <Bestaat ook in het Frans, Engels en Duits>.

DE RYNCK Patrick, Red Star Line / People on the Move. Gids. Antwerpen (Museum en Erfgoed Antwerpen vzw) 2009. <Bestaat ook in het Frans, Engels en Duits>.

DE RYNCK Patrick, ADRIAENSSEN Ivo, MAS-Gids. Antwerpen, (BAI / MAS) 2011. ISBN 978-90-8586-584-1 (beschrijft uitvoerig de collectie en de topstukken; verscheen gelijktijdig in het Nederlands, Engels, Duits en het Spaans).

DE VRIES Ben, Laatste strokartonfabriek gered. Vertrouwen in de toekomst. In: Monumentenzorg vernieuwd, winternummer 2010, p. 26-28 (zie *bespreking*).

DEVROE An, Tentoonstelling "Sterk staaltje van engineering in het CIVA: alle pijlen gericht op de ingenieur. In: Brussel Deze Week, nr. 1283 (9 juni 2011), p. 17-18.

DOREL-FERRE Gracia (dir.), e.a., Patrimoines de l'Industrie agroalimentaires. Paysages, usages, images. Première rencontre de la section « agroalimentaire » de TICCIH. Reims, 3-4 mai 2007. Reims, (APIC) 2011. ISBN: 978-86633-490-1 (zie *bespreking*).

ECKELAERT Johan, Van grenen tot meranti. De behandeling van timmer- en schrijnhout in de Antwerpse haven tussen 1820 en 1970. Deel 1 in : Kon. Havenwerktuigen S.K., jg. 66 nr. 3, maart 2011 / Deel 2 in : idem, jg. 66 nr. 4, april 2011 / Deel 3 in : idem, jg. 66, nr. 6 juni 2011.

ECKELAERT Johan, Over plaatslofen, broekstropen en ander getuig. Een kennismaking met de werktuigen van de Antwerpse havenarbeider tussen circa 1870 en 1966. In: TIC, jg. 28, deel 114, 2de trimester 2011, p. 3-33.

EDENSOR Tim, Industrial ruins: spaces, aesthetics and materiality. Oxford (Berg), s.d..

ENNEKENS Katherine (red.), Verhalen Bazaar. Foto's en Verhalen uit de Stationsbuurt. Antwerpen, (Pandora / MAS / Stad Antwerpen) 2008. ISBN 90-5325-280-0.

François Musin, O.305, de laatste Belgische IJslandvaarder. (In: Ruimschoots, jg. 11, nr. 3, juli-sept. 2011, p. 26-28.

GOEMAERE Eric (dir.), Terres, pierres et feu en vallée mosane. L'exploitation des ressources minérales de la commune d'Andenne : géologie, industriels, cadre historique et patrimoines (...) Géosciences 3. Brussel, (Service géologique de Belgique – Institut royal des Sciences naturelles de Belgique) 2010.

GRAUWELS Anne, LUYTEN Dirk, CAESTECKER Frank, SCHOLLIERS Peter, VANHAUTE Eric, Hedendaagsed economische geschiedenis van België, een inleiding. Gent, (Academia Press) 2011. ISBN 978-90-382 1718-5 (zie: www.story.be).

HACHEZ-LEROY Florence (ed.), ANDRE Louis (ed.), e.a., Musées et collections d'entreprises. (Themanummer van het tijdschrift) L'Archéologie Industrielle en France, nr. 58, juni 2011 (uitgegeven door CILAC, cilac@cilac.com).

HALLET René, Met stoom en mazout / 74 jaar sporen tussen Tervuren en Tienen. Huldenberg, (Heemkundige Kring Huldenberg) 2010. (Zie *bespreking*).

HELMANN Jim, SILVER Allison, 20th Century Travel: 100 years of Globe-Trotting. Taschen, 2011 (zie *bespreking*).

HIMLER Albert, Bij de nakende opening van het Museum aan de Stroom (MAS). Aspecten van de voorgeschiedenis. In: Kon. Havenwerktuigen S.K., jg. 66, nr. 5, p. 14-20.

HIMLER Albert, Analyse van een merkwaardige tabel over de invoer van gietijzer, granen, timmerhout en petroleum in 1872-1878. In: Kon. Havenwerktuigen S.K., jg. 66 nr. 6 juni 2011, p. 17-20.

HINNERCHSEN Miia (ed.), Reusing the industrial past at the Tammerkoski Rapids. Discussions on the value of industrial heritage. Tampere, (Pirkanmaa Provincial Museum) 2011. ISBN 978-951.609.485.7 (zie *boekbespreking*).

KAAK Maurice, Vlaamse en Brabantse binnenschepen uit de 18de en 19de eeuw. Gent, (Provinciebestuur Oost-Vlaanderen) 2011.

KOHLBACHER Jan e.a., Levend park. 100 jaar Tuinwijk Eisden. Eisden, (Stichting Erfgoed Eisden) 2011. www.tuinwijk100.be.

LEBLANC Jacques, CLAUS Marc, Laveren om de Schelde. Kroniek van de Belgisch-Nederlandse Permanente Commissie van toezicht op de Scheldevaart vanaf 1839. Tielt, (Lannoo) 2011.

LERMYTE Jean-Marie, 100 jaar elektriciteitscentrale ETIZ. In: Ten Mandere, aflevering 120 (jg. 41, 2001, nr. 2), p. 1-78.

LEROY Isabelle, Le Panorama de la Bataille de Waterloo. Témoin exceptionnel de la saga des panoramas. Liège, (Eds. Luc Pire & Commission Royale des Monuments, Sites et Fouilles) 2009. ISBN: 978-250 7004-439 / www.crmsf.be.

LITTLE John, Save the dome of the Dounreay nuclear reactor. In: TICCIH-bulletin, nr. 52 (2de kwartaal van 2011), p. 1 (www.mnactec.com/ticcih // www.dounreay.org.uk).

Makelaardij in erfgoed, praktijkkennis voor bruggenbouwers. Brussel, (Tapis Plein vzw, FARO & Katho – IPSO Kortrijk) 2011. *Gratis verkrijgbaar (m.uitzond.v. portkosten) bij FARO, via een email naar jacqueline.vanleeuwen@faronet.net.*

MASSARD-GUILBAUD Geneviève, Histoire de la pollution industrielle. France 1789-1914. Parijs, (Editions de l'EHESS) 2010. ISBN 978-2-7132-2237-5.

NEIRINCKX Pieter, De oudste stoommachine in de collectie van het MIAT. In: TIC, jg. 28, deel 114, 2de trimester 2011, p. 35.

NIESTEN Eddy, INGHELRAM Liesbeth, Gekneed als bakker. Bakkersgeneraties en hun geschiedenis. Veurne, (Bakkerijmuseum Veurne) 2011.

RECCHIA Ludovic (dir.), Collection Boch. Le souffle de Prométhée. Morlanwelz, (Keramis – Centre de la Céramique / Musée Royal de Mariemont) 2010. ISBN 978-2-930469-35-5.

RINCKHOUT Eric, Hoe een vergeten Antwerpse havenbuurt een hotspot werd. 't Eilandje: meer dan het MAS. In: De Morgen, 13 mei 2011, p. 11 e.v.

ROUSSELOT Cécile, De watertorens van Brussel. Een analyse en voorstel voor een herbestemming. In: Erfgoed van Nijverheid en Techniek. Vlaams-Nederlands Tijdschrift van Industriebouwen, jg. 20, 2011, nr. 1, p.38-46.

SCHAUVLIEGE Joke, Een beleid voor immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen. Visienota. In: FARO, Tijdschrift voor Cultureel erfgoed, jg. 3, nr. 4, oktober - december 2010, p. 4-29.

SCHRAMME Annick, BERNEMAN Corinne, Perspective d'Europe: la valorisation du patrimoine industriel en Flandre. Paris, L'Harmattan) 2010. Tele-versie raadpleegbaar via www.harmattan.fr.

S.n., MAS / Museum aan de Stroom. Antwerpen in de wereld, de wereld in Antwerpen. In: OKV, kunst- en erfgoedtijdschrift, jg. 49, nr. 2, april - mei 2011(40 blz.).

SELS Geert, Bescherming industrieel pand Horta geweigerd in Hortajaar. Bakkerij van Victor Horta te huur. In: Brussel De Standaard, 11 mei 2011, p. D4 & D5.

TILL Geoffrey, Seapower. London, (Routledge <Cass Series: Naval Policy and history>) 2010.

VAN DRIEL Florence, De fabriek als landschapselement. Casus: Les Cokeries du Brabant te Grimbergen. (*Onuitgegeven*) Scriptie voor het behalen van de graad van Master in de Kunstwetenschappen en Archeologie. Vrije Universiteit Brussel (Fac. Letteren en Wijsbegeerte, Kunstwetenschappen en Archeologie), o.l.v. Prof. Dries Tys, Academiejaar 2007-2008.

VAN DRIEL Florence, De fabriek als landschapselement. Casus: Les Cokeries du Brabant te Grimbergen. In: Land in zicht, Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon, jg. 80, nr. 2, p. 8-20.

VAN DEN BROECK Walter Van Den Broeck e.a., De tranen van Turnhout. Stripgids nr. 5, 24 april 2011, p. 33 -50.

VANDEBUSSCHE Bernard, 150 jaar kanaal Bossuit-Kortrijk. Verjongingskuur voor een waardige 'oude dame'. In: Erfwoord, nr. 62, mei-juni-juli 2011, p. 30-35.

VANDERSTRAETEN Frederik, DHANENS Piet, Luchtschip ontploft boven Gent (Sint-Amandsberg). Gent, (de auteurs) 2011 (*zie bespreking*).

VAN DE VOORDE Stephanie, Bouwen in beton in België (1890-1975). Samenspel van kennis, expertise en innovatie. Doctoraal proefschrift. Universiteit Gent, academiejaar 2010-2011 (*zie bespreking*).

VAN DYCK Paul, Hoeve Liekens in Morstel. Over de jarenlange strijd van een stadsbestuur en een werkgroep tegen nietsontziende 'project'ontwikkeling. In: Land in zicht, Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon, jg. 80, nr. 2, p. 32-36.

VERBEKE Annelies, VAN BUGGENHOUT Christian e.a., Sabena, de pioniersjaren. Brussel, (Lido) 2011.

VERBRUGGE Vincent, Tabaksdroogasten. Getuigen van vier eeuwen tabaksteelt in en rond Wervik. In: Erfgoed van Nijverheid en Techniek. Vlaams-Nederlands Tijdschrift van Industrie cultuur, jg. 20, 2011, nr. 1, p.16-22.

VEROETEREN Chantal, Cités d'artistes d'hier et d'aujourd'hui. In: Les nouvelles du Patrimoine, nr. 130, januari-maart 2011, p. 36-38.

VERVAELE Katrien, Naar Island. Vissers vertellen over hun IJslandvaart. Tielt, (Lannoo) 2011. ISBN 978 90 209 9639 5.

Werkgroep 'Brugse Poort vroeger en nu', Verhalen uit La Lys. In: TIC, jg. 28, deel 114, 2de trimester 2011, p. 40-45.

WITTOCK Katia, COUSSEMENT Trees, De laatste nog werkende watervolmolens van Europa. Textielstudiereis naar Szeklerland (Roemenië – Transsylvanië). In: Molenecho's, jg. 39, nr. 1, januari - april 2011, p. 5-8.

WYCKMANS Karen (red.), KANMAZ Meryem, BOUTSEN Paul, GROFF Francis, VIAENE Patrick, COALFACE – Identity under Construction nr. 2. Genk, (vzw Het Vervolg / COALFACE) 2011 (*zie bespreking*).

YORKE Trevor, Bridges explained. Viaducts. Aqueducts. (reeks: Britain's Living History). Newbury, (Countryside Books) 2008. ISBN 978-184674-0794.

BESPREKINGEN PUBLICATIES

ATTAS David (red.), PROVOST Michel (red.), e.a., Bruxelles, sur les traces des ingenieurs bâtisseurs. Brussel, (CIVA – ULB - VUB), 2011

In vorige SIWE-Nieuwsbrief kondigden we reeds de tentoonstelling "**Brussel, een sterk staaltje van engineering**", die tot 2 oktober loopt in het CIVA, of "Centre International pour la Ville, l'Architecture et le Paysage" (Kluisstraat 55, Elsene, www.expo-ingenieurs.be / www.civa.be). Intussen woonde SIWE de openingsplechtigheid bij, waar sprekers van de ULB en de VUB hun samenwerkingsverbanden belichtten en het project van een soort van gemeenschappelijke (Engelstalige) ingenieurscampus bejubelden. De zeer fraaie en originele tentoonstelling leverde ook een bijzonder interessant boekwerk op. In tegenstelling tot de drietalige tentoonstelling (Nederlands, Frans, Engles) is het boek "Bruxelles, sur les traces des ingénieurs" enkel in het Frans uitgegeven.

In "Grandes mutations de Bruxelles" bijt Thierry Demey de spits af met een prachtige inleiding op de transformatie van Brussel vanaf de industriële revolutie en hij belicht kort de rol van de ingenieurs bij belangrijke openbare werken. Daarna volgen een aantal "wandelingen" waarbij het oud en jong bouwkundig ingenieurserfgoed (item per item) wordt belicht. Komen aan bod: "het Heizelplateau" (met vooral aandacht voor de Expo 1958), "de kanalen", de "jonction" en de Zenne – overwelving, "de kleine ring", "de Europese wijk", "de buitenlanen" en (zeer uitvoerig) "de metro". Elke wandeling wordt voortreffelijk ingeleid en staat op een kaart. Voor elk van de besproken items krijgen we de identiteitsgegevens en een korte bespreking en één of meer foto's.

Elk item krijgt ook een waardering: "vermeldenswaard" (zonder ster), "merkwaardig op lokaal niveau" (1 ster), "merkwaardig op nationaal vlak" (2 sterren), "van internationale betekenis" (3 sterren). Uiteraard is deze waardering vatbaar voor kritiek: Hall 5 van het Heizelpaleis krijgt bijvoorbeeld drie sterren, maar het Atonium krijgt slechts twee sterren. Garage Citroën krijgt één ster, maar een banale (maar constructief belangrijke) passerel over het Kanaal naar Charleroi krijgt twee sterren... Handig is dat telkens aangegeven wordt of de ingenieursrealisatie vrij toegankelijk is of niet. Gesloopt erfgoed (en dat is nogal wat!) wordt aangegeven met een rood bolletje.

Vanaf pagina 250 (tot 316) volgen belangrijke afrondende hoofdstukjes: zeer verhelderend is "le fonctionnement des structures", het kapittel "évolution des structures" en "typologies des ouvrages", gevolgd door een glossarium en een literatuurlijst. De publicatie, hoe onvolledig en onvolkomen ook, verdient veel lof en ze vult een belangrijke lacune aan. Prijs: 28,00 euro. Verkrijgbaar op de tentoonstelling en in de betere (Brusselse) boekhandel. (P.V.)

BAECK Mario, LOGGHE Mark, PLUYMAKERS Anne, POULAIN Norbert e.a., Belgische Art Deco Keramiek – Céramique de l'Art Déco en Belgique. Andenne / Torhout, (Musée de la Céramique / Museum Torhouts Aardewerk) 2011

Dit omvangrijk - volledig tweetalig - boek (400 bladzijden), op verbluffende wijze geïllustreerd, kwam tot stand naar aanleiding van de gelijknamige tentoonstelling in het Museum Torhouts Aardewerk en (later op het jaar) in het Keramiekmuseum te Andenne.

In 2009 – 2010 kwam het al eerder tot een vruchtbare samenwerking tussen deze musea, toen “Belgische Art Nouveau Keramiek” werd gepresenteerd. Heden dus het vervolgverhaal met keramiek uit de periode 1918-1940.

In een eerste hoofdstuk situeert Werner Adriaenssens de Art Deco beweging. De bewierookte inrichting met keramische topstukken in het Belgisch paviljoen op de bekende tentoonstelling te Parijs in 1925 zorgde voor een doorbraak. Vanaf p. 31 begint, door diverse auteurs, een zeer uitgebreid overzicht van bedrijven en ateliers in Vlaanderen, Wallonië en Brussel:

Céramique de Bruxelles / Cérabelge Haren-Noord, Editions Nerva (Brussel), Helman (Brussel & St.-Agatha-Berchem), Manufacture de Porcelaine de Bruxelles –Ets. Demeuldre (Elsene), Atelier Arthur Charlier (Leuven), Manufactures Céramiques d'Hemixem Gilliot, S.A. Usines de la Dyle (Wijgmaal). Interessant zijn vooral de bijdragen over bedrijven, waarbij ook het verdere verloop van de productie (na het interbellum) beschrijven.

Dan volgt “*Vlaams aardewerk – poterie flamande en de art deco*”, waarin Marc Logghe ingaat op de “Vlaamsche Kunstpotbakkerij Maes” en “de Keiberg” te Torhout, de ‘Kortrijksche Kunstpotterij Laigneil’, “Noseda” te Kuurne, ‘Caesens Frères & Poterie d’Art’ (Kortrijk), de ‘Soc. Belge de Poterie Flamande’ (Kortrijk), ‘Poteries artistiques Flamandes Le Hibou’ en Ets. Willemyns (te Brugge), Scheerders – van Kerchove (Sint-Niklaas).

Hierop volgen: het pottenbakkersatelier Maes en de samenwerking met Domien Ingels (Gent), de “Mekanieke Steenbakkerijen van Nieuwpoort – Neoceram” en niet minder dan vier bijdragen over Boch Frères Keramis (La Louvière).

De reeks toegelichte keramiekbedrijven en –scholen vervolgt met de ‘Manufacture royale et impériale de Nimy’, S.A. Faïencerie de Saint-Ghislain, de keramist Emile Lombart, de ‘Ecole des Arts et Métiers’(Saint-Ghislain), de coöperatieve Ateliers d’Art Saint-Ghislain, de Manufacture de porcelaine de Baudour (S.A. des anc. usines De Fuisseaux), S.A. La Céramique Montoise (oud huis A.Dubois en Cie / Faiencerie René Dubois te Mons), S.A. Faïencerie de Thulin, AMC Auguste Mouzin & Cie en de S.A. La Majolique Artistique (te Wasmuel), de Faïencerie Wielfried Collart te Baudour, de Faïencerie Georges Dubois te Baudour, de S.A. Faïencerie de Bouffioulx, Terra (Jemappes), S.A. Téco (Chenée), Faïencerie Lebrun (Quaregnon), de

S.A. Poteries d’Art & Poterie du Donjon (Sars-la-Bruyère). Daarna volgen bijdragen over steengoed met zoutglazuur te Châtelet en Bouffioulx, de vernieuwing van de aardewerkproductie te Andenne, afgerond met ‘thema’s’: Belgische keramische tegels, klokstellen in faïence, keramiekbeeldjes, “van koudgelakte spelereien tot studio pottery” (door avant-garde ontwerpers). Een visueel overzicht over merktekens en een uitstekende bibliografie maken dit fantastisch overzicht echt compleet. *Het boek is te koop (35 euro) op de (niet te missen) tentoonstelling (in Museum Torhouts Aardewerk tot 4 september, daarna in het Keramiekmuseum Andenne (van 17/9/2011 tot 8/1/2012).*

Zeer warm aanbevolen!

BOULANGIER Corinne, JORIS Freddy, Ma Terre, La Meuse pour Horizon. Namur, (Institut du Patrimoine Wallon / RTBF) 2010. ISBN 978-87522-029-5

“Ma Terre” is een reeks van zeer verzorgde thematische documentaires over erfgoed in Wallonië. Onlangs (mei 2011) kwam in een aflevering van “La Terre” het “erfgoed van de arbeid” aan bod. Daarvan wordt wellicht binnenkort ook een boek gerealiseerd. Het boekdeel over “de Maas als erfgoeddrager” volgt het verloop van de TV-uitzending: begin en eindpunt is de tuibruig over de Maas te Wandre, gebouwd in 1989 en reeds beschermd als monument in 1993! Wie durft nu nog zeggen dat de Walen “trage jongens” zijn?

Het boek (en de uitzending) bevatten achtereenvolgens diverse thema’s: ijzernijverheid, marmereexploitatie, enz. De relicten van de vroege ijzernijverheid (o.m. te Mellier) en de collecties van de “Maison de la Métallurgie” te Luik worden gelinkt met de 16de tot 18de eeuwse “Forges Wallonnes” in Zweden, uitgebaat door Waalse ondernemers. Ze bouwden er zowat de vroegste “arbeiderswijken” van Europa. Hans Gille, één der laatste nazaten van zo’n ondernemersfamilie verkent bewaarde “Waalse smederijen” zoals deze te Österby.

De verwerking van het Waalse marmer is een ander thema. We treffen bepaalde Waalse marmers aan in de fraaiste kerken in zuidelijk België, alsook in het kasteel van Versailles. De mijnbouw begint in Wallonië reeds in het neolithicum, zie de 6000 jaar oude silexmijnen te Spiennes, opgenomen in de UNESCO-lijst van het Werelderfgoed.

Het derde thema is water en erfgoed. Rennequin Sualem was in de 17de eeuw (1667) de uitvinder van een waterpomp in het kasteeldomein van Modave, een voorloper van de “Machine de Marly” gebouwd met de hulp van Luikse ingenieurs om water uit de Seine te hijsen naar de veel hoger gelegen fonteinen en watervallen in het kasteeldomein te Versailles. Beide pompmachines zijn verdwenen. Er bestaan alleen schaalmodellen (o.m. in het kasteel van Modave).

Daarna volgt een ode aan Waalse bruggenbouwers, sinds lang een echte specialiteit, wat verklaart dat de grootste en hoogste tuibrug ter wereld (het viaduct van Millau, 2000-2004) op naam staat van het Luikse "Bureau Greisch". Tijdens de toewijzing van de werken overleed René Greisch, hoofd van het bureel, en werd opgevolgd door Jean-Marie Cremer.

Een ander thema betreft het erfgoed van de "dinanderie", een bijzondere tak van de kopersmeedkunst, waarvan Hoi en Dinant een sterke reputatie hebben. Ook de ambachtelijke wapenijverheid, waarvan heden nog steeds het huis Lebeau-Courally getuigt (gevestigd in de rue Saint-Gilles te Luik), is representatief voor het "savoir-faire" in Wallonië.

Het is de verdienste van het boek "Ma Terre, la Meuse pour Horizon" dat verbanden gelegd worden tussen uiteenlopende erfgoed domeinen: "oude" en industriële archeologie, ingenieurserfgoed, ambachtskunst en geografie. We kijken al uit naar de vervolgdelen van "Ma Terre"! (P.V.)

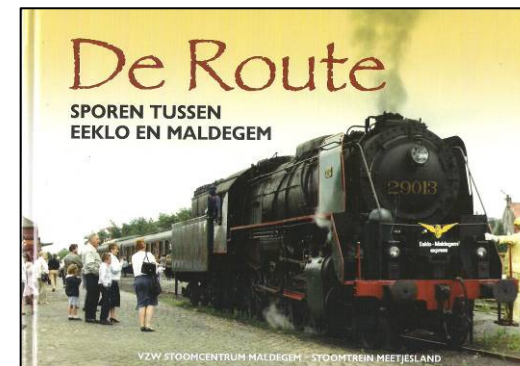
CLAYTON Antony, Subterranean City. Beneath the streets of London. Londen, (Historical publications) 2010. ISBN 978-1-905286-32-4 (www.historicalpublications.co.uk).

Dit buitengewone boek is een herwerkte en aangevulde uitgave van hetzelfde boek uit 2000.

Net als de vorige uitgave vindt het boek gretig "aftrek" bij de liefhebbers van technologie. Want dit boek gaat zeer accuraat in op alle aspecten van de ondergrondse grootstad. Letterlijk dan: na een inleiding over de geologische, bodemkundige aspecten van Londen start het boek met een survey van ondergrondse begraafplaatsen (vanaf de Romeinse tijd) tot de (voor bijna iedereen onbekende) catacomben uit de moderne tijden. Verder behandelt de auteur tunnels voor paarden, trams, treinen, voetgangers en autoverkeer. In "buried waters" verneemt u alles over overbouwde beken, riolen, bronnen, waterreservoirs en pomphuizen. In het bijzonder worden de Victoriaanse (19de eeuwse) met stoommachines aangedreven pomphuizen belicht, zoals die van Crossness (helaas bijna steeds gesloten voor bezoekers). Ook de meest recente tunnels en pompwerken passeren de revue. Een volgend hoofdstuk behandelt ondergrondse leidingen, zoals de aanleg en uitbouw van gasleidingen vanaf fabrieken en gashouders naar de woonhuizen, maar gaat ook over elektrische leidingen, het eerste telegraafnet. We zijn intussen aan hoofdstuk vier, handelend over bunkers, shelters voor oorlogen, kortom bij ondergrondse militaire werken. Daarna volgt een uitgebreid hoofdstuk over het metronet en ondergrondse spoorwegen en de ontwikkeling van de gebruikte drijfkracht voor het voortbewegen van de vervoersmodi. Het boek is echt een hebbeding. Prijs: 22,50 Pounds. Zie de website van de uitgever voor meer informatie (P.V.).

DE BOECK Sven, DE MOL Joris, VAN LANDSCHOOT Jason, De Route. Sporen tussen Eeklo en Maldegem. Chemin de fer entre Eeklo et Maldegem. Maldegem, (Stoomcentrum vzw) 2011

"De Route. Sporen tussen Eeklo en Maldegem", uitgegeven ter gelegenheid van 25 jaar Stoomcentrum Maldegem – Stoomtrein Meetjesland, is een prachtig kijkboek (met 144 bladzijden) geworden. Het corpus van het boek bestaat inderdaad uit zeldzame, nauwgezet gecommentarieerde fotobeelden. Na het voorwoord door Jason Van Landschoot (voorzitter van het

Stoomcentrum), volgt het deel "1862-1959: Een gouden eeuw". In 1862 start de exploitatie van de "Chemin de Fer d'Eecloo à Bruges". En 1959 is het jaar waarin de NMBS het reizigersvervoer tussen Eeklo en Brugge stopzette. De laatste reizigerstrein reed hier op 26 februari 1959. Op blz. 35 e.v. volgen beelden onder de hoofding "Spoorlijn 58 op rust: een sluimerend bestaan tussen 1959 en 1990". Dit alludeert o.m. op het sporadische goederenvervoer van Maldegem tot Gent (tot 26 april 1988). Op p. 66 start het uitvoerige hoofdstuk "Revival van de spoorlijn. De exploitatie van de vzw Stoomcentrum Maldegem." Vanaf 1989 slaagden enkele liefhebbers erin om opnieuw stoomtreinen en andere historisch rollend materieel door het Meetjesland (tussen en Eeklo en Maldegem) te laten tuffen. Een levend museum werd uitgebouwd vlakbij het intussen een prachtig gerestaureerd station van Maldegem. Tussen Gent en Eeklo rijdt tot op heden de stoptrein over een vernieuwde spoorlijn en met modern treinmaterieel. Deze verzorgde publicatie met uniek fotomateriaal is te koop in o.m. het Stoomcentrum (station Maldegem). Zie ook www.stoomcentrum.be (P.V.).

DE VRIES Ben, Laatste strokartonfabriek gered. Vertrouwen in de toekomst. Monumentenzorg vernieuwd, winternummer 2010, p. 26-28

In het magazine "Monumentenzorg vernieuwd" van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Nederland) staan tal van interessante bijdragen. Het verhaal over de redding van de laatste strokartonfabriek "Toekomst II" te Midwolda (Oost-Groningen) is er één van. Strokarton was in de periode 1914-1960 een belangrijk exportproduct (vooral naar Engeland). Vanaf 1965-1970 ging het snel bergaf... De "Toekomst I", als "coöperatieve fabriek" gebouwd in 1900, werd in 2005 gesloopt. Maar "Toekomst II" uit 1908 wordt binnenkort herbestemd tot een mix van functies: een combinatie van museum, winkel-

centrum en kantoren. Dit plan kwam niet uit de lucht vallen maar is het resultaat van de inzet van de Stichting Industrieel Erfgoed Noord-Nederland en de interesse vanwege de Rijksdienst. Heden werd, in afwachting van nog meer deelnemers als toekomstige gebruikers van het grote ensemble, gestart met saneringswerken (asbestverwijdering) en het dichtmaken van het dak van het verzendingsgebouw. Daarna komt de kromgetrokken schoorsteen aan de beurt en de opfrissing van de machinehal (met behouden kabelgeleider). Wordt zeker vervolgd. (PV)

DOREL-FERRE Gracia (dir.), e.a., Patrimoines de l'Industrie agroalimentaires. Paysages, usages, images. Première rencontre de la section « agroalimentaire » de TICCIH. Reims, 3-4 mai 2007. Reims, (APIC) 2011. ISBN: 978-86633-490-1

Deze uitgave fungeert als handelingen van een internationale bijeenkomst (mei 2007) van de thematische werkgroep "agroindustriële erfgoed" van TICCIH, aangevoerd door APIC (Association pour le Patrimoine Industriel de Champagne-Ardenne, zie website <http://www.patrimoineindustriel-apic.com>). Zoals we gewoon zijn van de editor, de onvermoeibare en zeer erfgoedgedreven Gracia Dorel-Ferré, die het congres organiseerde en voorzat, is deze publicatie van een uitzonderlijk hoog niveau. De 21 integrale voordrachtteksten van deskundigen uit 15 landen werden gegroepeerd onder 5 hoofdstukken:

1. De productie van zout, suiker en koffie
2. Stockage en opslag van graan en suiker
3. Populaire en exclusieve dranken: van bier tot champagne
4. Vlees- en visverwerking
5. Verkoop en consumptie van voeding.

Alle teksten zijn voorzien van zw/w en kleurillustraties en een aparte bibliografie. De publicatie kost (zonder portkosten) 23 €, zie bovenvermelde website.

HALLET René, Met stoom en mazout 74 j. sporen tussen Tervuren en Tienen. Huldenberg, (Heemkundige Kring Huldenberg) 2010

"Met stoom en mazout / 74 jaar sporen tussen Tervuren en Tienen" werd geredigeerd in het jaar dat de Nationale Maatschappij van Buutspoorwegen haar 125ste verjaardag vierde. Huidig boek draagt zijn steentje bij tot de kennis van een minder bekend spoortraject. Ook een stuk geschiedenis van de gemeenten die de trein doorkruiste (o.m. Vossem, Koonbeek, Sint-Joris-Weert, Bevekom,

Hoegaarden) komt aan bod. Het boek bevat 336 bladzijden (!) en tal van illustraties (foto's, documenten, plannen, werktekeningen en grafieken). Verkrijgbaar à 25 euro in "Huis Ter Dijle", Leuvensebaan 313, Huldenberg tijdens openingsuren (1ste zaterdag van de maand 13 tot 18 uur en 3de vrijdag van de maand tussen 20 en 24 uur www.huisterdijle.be / info@huisterdijle.be .

HELMANN Jim, SILVER Allison, 20th Century Travel: 100 years of Globe-Trotting. Taschen, 2011

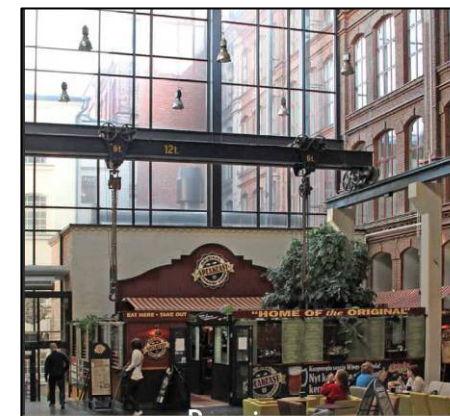
Pas verschenen bij Taschen: een prachtig visueel overzicht over reiscultuur in de 20ste eeuw. De sterkte bestaat vooral in schitterend beeldmateriaal, dat de ontwikkeling van het reizen belicht: voor 1900 nog het privilege van de hoge burgerij (reizen per koets of per trein), maar na de belle-epoque in een enorme stroomversnelling (per bus, per auto, wat later per vliegtuig). De Côte d'Azur, het Berner Oberland, het pre-revolutionaire Moskou raakten als topbestemmingen in de verdrinking. Men reisde steeds sneller en verder, naast reizen tijdens zomervakantie werden wintersportreizen populair, maar met als meer kans op pech of ongevallen. Reizen en toerisme in het algemeen vormen vanaf 1950 een steeds meer belangrijke "industrie" met Club Med en andere clubdorpen, body-culture trips versus culturele citytrips, maar ook dromen van ruimtevaartvakanties. ISBN 978-3-8365-1941-0. Prijs 29,99 euro.

HINNERCHSEN Miia (ed.), Reusing the industrial past at the Tammerkoski Rapids. Discussions on the value of industrial heritage. Tampere, (Pirkanmaa Provincial Museum) 2011. ISBN 978-951.609.485.7

Deze publicatie bevat bijdragen, voorgesteld tijdens het TICCIH-ICOHTEC congres in 2010 (zie verslag in SIWE-Magazine december 2010). Het boek kan gelezen worden via

www.tampere.fi/english/vapriikki/pirkanmaaaprovincialmuseum/publications.html
www.tampere.fi/material/attachments/5yQLMycCb/Reusing_the_Industrial_Past_2.pdf waaruit nevenstaande foto.

Het boek bevat ook een bijdrage uit Vlaanderen, nl. van Dr. Maria Leus, "Sustainable industrial heritage. Reuse models & concepts (p. 61-68). Hierin wordt de renovatie van Brouwerij Wielemans te Vorst vergeleken met deze van Brouwerij Lamot in Mechelen.

VANDERSTRAETEN Frederik, DHANENS Piet, Luchtschip ontploft boven Gent (Sint-Amandsberg). Gent, (de auteurs) 2011

Tijdens de nacht van 6 op 7 juni 1915 stortte een brandende Duitse zeppelin neer in het centrum van Sint-Amandsberg. Een gedenkplaat op de gevel van het klooster van de Visitatie getuigt hiervan. De auteurs belichten de precieze omstandigheden van het ongeval, de rol van de bezetter en de geallieerden, maar ook de mythevorming rond vliegenier Reginald Alexander John Warneford die de zeppelin neerhaalde met een klein "Morane-Saulnier L" vliegtuigje. Warneford zou niet veel langer dan een week later (17 juni 1915) omkomen bij het uitvoeren van een testvlucht nabij Parijs. Op slag werd Warneford een held...

Het boek gaat ook in op fouten in diverse historische reconstructies. De auteurs verleenden eerder in 2011 hun medewerking aan de Canvasuitzending van "Publiek Geheim" over het vliegveld van Gontrode en zeppelin LZ37. Frederik Vanderstraeten schreef eerder ook diverse bijdragen over de ontplofte zeppelin boven Gent in de Jaarboeken 1999 en 2003 van "Heemkundige Kring de Oost-Oudburg". Piet Dhanens publiceerde een drieledige publicatie "Een eeuw luchtvaart boven Gent". Huidig boek wordt voorgesteld op Open Monumentendag 2011 (11 september!) in het St-Janscollege / Campus Visitatie, Visitatiestraat 5 te Sint-Amandsberg, precies op de plaats waar de zeppelin LZ37 crashte! Na 12 september 2011 verkrijgbaar bij Frederik Vanderstraeten (vanderstraeten@telenet.be / tel.: 09/229.39.46).

VAN DE VOORDE Stephanie, Bouwen in beton in België (1890-1975). Samenspel van kennis, expertise en innovatie. Doctoraal proefschrift. Universiteit Gent, academiejaar 2010-2011

Dit proefschrift uit twee volumes (met CD-rom met visueel materiaal en bijlagen als derde deel) werd voorgedragen als doctoraat in de Ingenieurswetenschappen (UGent – Faculteit Ingenieurswetenschappen & Architectuur / Vakgroep Arch. & Stedenbouw, voorz. Prof.dr.ir.-arch. Pieter Uyttenhove – vakgroep bouwkundige constructies o.l.v. Prof.dr. ir. L. Taerwe). Promotoren waren Prof. dr. ir. Luc Taerwe en ir. arch. Johan Lagae.

Deze studie vult met glans een decennialange lacune in het wetenschappelijk onderzoek over de Belgische betonhistoriek. Er waren uiteraard al diverse aanzetten van onderzoek, publicaties en studiedagen, maar met deze thesis omspannt de auteur een breder kader en trekt objectieve conclusies na een (zeer grondig) bronnenonderzoek.

De auteur start met een terugblik over de invoering en ontwikkeling van gewapend beton in België voor WO I (met François Hennebique – 1842-1921 als centraal figuur). Tijdens het interbellum werd beton een "verwetenschappelijkt" materiaal en experimenteel toegepast in de volkswoningbouw, o.m. in de Anderlechtse tuinvijk "Het Rad", voorbeeld van toepassing van monolytische

constructieprocédé. Het volgend (erg uitgebreid) hoofdstuk handelt over beton in kerkgebouwen. Voorgespannen beton, preflexbalkenbouw e.a. zijn nieuwe betontoepassingen geïnitieerd door Magnel en Lipski. De naoorlogse (1950-1975) prefabricatie van betonnen bouwelementen en industriële schaal van de betonbouw (in het bijzonder de woning- en kantorenbouw) zijn tekenend voor die tijd. Schokbeton, schaalconstructies e.a. toonden de bijna onbegrensde mogelijkheden van beton. Het werk van André Paduart (1914-1985) krijgt als vader van de Belgische schaalbetonbouw een afsluitend hoofdstuk in het proefschrift.

Er mag gehoopt worden dat deze briljante (en voortreffelijk geïllustreerde) thesis snel een uitgever vindt zodat magnum opus ook voor een breder publiek toegankelijk wordt. De huidige vorm leent zich ertoe, het is voor een uitgever echt een voorbeeld van "gefundenes Fressen" met een zeer hoge, baanbrekende kwaliteit. (P.V.)

WYCKMANS Karen (red.), KANMAZ Meryem, BOUTSEN Paul, GROFF Francis, VIAENE Patrick, COALFACE – Identity under Construction nr. 2. Genk, (vzw Het Vervolg / COALFACE) 2011

Deze publicatie kan opgevat worden als het tweede jaarboek over de werking van COALFACE, een internationaal platform voor sociaal-documentaire fotografie. Vanuit een lokale context (de Limburgse mijnstreek) bouwt COALFACE, een initiatief van **vzw Het Vervolg – Projectencentrum van de Mijnstreek**, aan de beeldvorming en identiteit van (post)industriële gebieden. In weinige jaren slaagden Karen Wyckmans, Paul Boutsen en hun medewerkers erin een netwerk van intensieve contacten uit te bouwen tussen bewoners, actoren en kunstenaars van zeer diverse mijn- en industriegebieden (dus niet enkel uit steenkoolbekkens, evenmin beperkt tot Europa). In het bijzonder presenteerde COALFACE-gallery (Vennestraat 127 te Winterslag) fotografisch werk. Fotografie is een erg toegankelijk medium en leent zich tot uitwisseling van beelden via digitale weg, maar ook tot exposities waar men in alle rust naar foto's kan kijken.

De publicatie toont werken van fotografen die in 2010 gepresenteerd werden in Winterslag en de Limburgse mijnstreek: Danny VEYS (foto's over lood- en zinkmijnen in Cerro de Pasco, Peru), Gert JOCHEMS (over Dampremy, Wallonië), Nele BRONCKAERS (over jongeren in de mijnstreek van Genk) Vadim SAMOLUK (over Charleroi), Bert VAN DEN BOSCH (over een mijncité in Eckley, Pennsylvania – USA). Frederic VANWALLEGHEM (over de Roma's nabij de mijn van Trepca, Kosovo). Verder toont huidige publicatie foto's uit de succesrijke exposities "Mijnbeeld" en "Breekbaar Verleden". Tenslotte wordt ingeegaan van de acties die in 2010 plaatsvonden in het kader van COALFACE LAB (fotografieprojecten "Lokaal Talent" en diverse workshops). Voor meer info, surf naar www.hetvervolg.org en naar www.coalface.be.

INHOUD

Voorwoord.....	2
Verslag van enkele recente activiteiten...	3
Komende activiteiten.....	11
Oproepen.....	17
Erfgoednieuws uit de regio's.....	18
Internationaal nieuws.....	43
Uitvindingen en uitvinders.....	55
Onder de leeslamp	59
Besprekingen publicaties.....	66

HOE LID WORDEN VAN SIWE VZW ?

Door uw bijdrage (bedragen : zie onder) te storten op rekening 001-3088106-90 van SIWE vzw, Kluisdelle 12, 3010 Kessel-Lo (IBAN : BE 34 00 13 0881 0690 – BIC : GEBABEBB)

Jaarlijkse lidmaatschapbijdrage:**BELGIË**

Sympathiserend lid : 20 €
 Vereniging : 30 €
 Steunend lid, bedrijf : 50 €

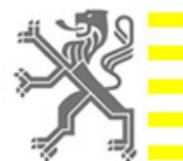
BUITENLAND

Sympathiserend lid : 30 €
 Vereniging : 40 €
 Steunend lid, bedrijf : 50 €

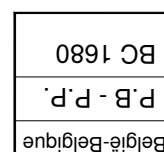
SIWE vzw is aangesloten bij

vzw Forum voor
ERFGOEDVERENIGINGEN

Met de steun van de Vlaamse Gemeenschap en

N.V. Domein Ternesse S.A.

Afdrukkantoor: BIERBEEK
Erkenningsnr.: P209286Afsender: SIWE v.z.w.
Stapelhuisstraat 15
3000 LEUVEN